

Ett år av utmaningar ...

UPPFÖLJNING AV IDEELLA FÖRENINGARS VILLKOR

mucf
Myndigheten för ungdoms-
och civilsamhällesfrågor

© Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
Uppdragsledare: Karl Karlsson

Foton:

Omslag Michal Balog/Unsplash, Tyler Callahan/Unsplash, Dylan Ferreira/Unsplash,
Kyle Head/Unsplash.

Sidan 12 Lars Bo Nielsen/Unsplash

Sidan 22 Karen Zhao/Unsplash

Sidan 44 Chris Montgomery/Unsplash

Sidan 64 Joshua Hanson/Unsplash

Sidan 76 Jon Tyson/Unsplash

Grafisk form: Länge Leve Kommunikation AB

Tryck: Tryckservice i Ängelholm AB

Kontaktuppgifter MUCF:

Telefon: 010-160 10 00

E-post: info@mucf.se

Webbplats: www.mucf.se

Förord

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har regeringens uppdrag att följa upp villkoren för det civila samhället och hur dessa utvecklas över tid. Det görs bland annat genom den här rapporten som i år bygger på en enkätundersökning som genomfördes bland ideella föreningar under våren 2021.

Rapporten undersöker villkor och förutsättningar för föreningarna under 2020. Ett år där mycket var annorlunda. I mer än ett år har vi levt med en pandemi och dess konsekvenser som ritat om kartan för hur vi lever våra liv. Detta gäller i högsta grad även det civila samhället som tvingats ställa in eller ställa om stora delar av sin verksamhet.

Resultaten visar å ena sidan att föreningarna har drabbats av pandemin i mycket stor utsträckning. Det är många föreningar som uppger att pandemin har haft negativa konsekvenser, bland annat för deras möjligheter att bedriva verksamhet och för deras möjligheter att bedriva påverkansarbete. Flera föreningar uppger också att ekonomin påverkats negativt och det är många föreningar som har tagit del av olika offentliga stödåtgärder.

Det finns samtidigt resultat som tyder på att de ideella föreningarna står starka under krisen. Det är till exempel inte fler som funderar på att lägga ner verksamheten jämfört med tidigare år. En majoritet av föreningarna tror sig också ha goda möjligheter att bedriva och utveckla verksamheten de närmast kommande åren.

Med det sagt är myndighetens bild att olika typer av föreningar har påverkats på olika sätt. På kort sikt anser myndigheten att det framförallt är viktigt med en god dialog mellan offentliga aktörer och det civila samhället. Detta så att en god förståelse för varje organisations unika förutsättningar kan uppnås. Det är inte minst viktigt för att offentliga bidrag och insatser ska kunna bidra till att lösa verkliga problem i det civila samhället.

Det finns också anledning att från det offentligas sida utvärdera hur samarbetet med det civila samhället har fungerat under pandemin. Med lärdom från bland annat flyktingvågen 2015 vet vi hur mycket det civila samhället kan vara med och bidra när hela samhället står inför en krissituation. En förutsättning för ett sådant bidrag är dock en god dialog, och ett gott samarbete, med offentliga aktörer.

På lite längre sikt ser myndigheten även med viss oro på det faktum att många föreningar uppger att de tappat medlemmar som en konsekvens av pandemin. Det riskerar att bland annat försämra det civila samhällets möjligheter att agera röstbärare och demokratiskola.

Arbetet med att ta fram denna rapport har genomförts av utredare Karl Karlsson (uppdragsansvarig) och Petter Holmgren på avdelningen för utredning.

Lena Nyberg
Generaldirektör
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Innehåll

Sammanfattning	6
1. Inledning	8
Syfte	9
Undersökningens genomförande och redovisning	9
Indelningar av föreningar utifrån bakgrundsfaktorer	9
Läsanvisningar	11
2. I spåren av pandemin	13
Sammanfattning	15
Kulturföreningars möjlighet att bedriva verksamhet har påverkats mest negativt av pandemin	16
Svårare att bedriva påverkansarbete under pandemin	16
Föreningarna har tappat medlemmar under pandemin	17
Pandemin har haft negativa ekonomiska konsekvenser för hälften av föreningarna	17
En tredjedel av föreningarna har sökt ett offentligt stödpaket	18
De flesta föreningar som sökt har fått stödpaket beviljat	19
Inte fler som funderar på att lägga ner verksamheten jämfört med tidigare	19
Bristande tid och intresse bland medlemmar är den vanligaste orsaken till att lägga ner verksamheten	21
3. Ekonomiska förutsättningar	23
Sammanfattning	25
Föreningarnas ekonomiska förutsättningar är stabila trots pandemin	26
Många föreningar tror sig ha goda möjligheter att bedriva verksamhet de närmast kommande åren	27
Tre av fyra tror sig ha goda möjligheter att utveckla verksamheten de närmast kommande åren	28
Medlemsavgifter fortsätter vara den viktigaste inkomstkällan	29
Fler uppger att medlemsavgifter är en viktig inkomstkälla	29
Bidrag för ordinarie verksamhet fortsatt viktigt	31
Försäljning en viktig inkomstkälla för en tredjedel av föreningarna	32
En majoritet av föreningarna har intäkter från det offentliga	34
Fyra av tio föreningar tycker det är lätt att hitta information om kommunala bidrag	35
Tre av tio föreningar tycker det är lätt att hitta information om statliga bidrag	37
Andelen som uppger att de har tillräckliga resurser för att söka bidrag ökar	38
Färre anser att bidragssystemet gör det svårt att ha en långsiktig planering	40
Färre föreningar som bedriver uppdragsverksamhet	41
Få föreningar som bedömer att de har möjlighet att konkurrera i en upphandling	43

4. Kontakt med offentliga aktörer 45

Sammanfattning 47

Färre föreningar i kontakt med det offentliga 2020 jämfört med 2018	48
Kontakterna på kommunal nivå har minskat under pandemin	50
Ingen förändring av andel föreningar som har kontakt på regional nivå	51
Ingen förändring av andel föreningar som har kontakt på statlig nivå	53
Färre föreningar är nöjda med samarbetsklimatet	54
Färre föreningar känner sig lyssnade på	56
Större föreningar upplever oftare att deras synpunkter har betydelse	56
Lättare komma i kontakt med politiker i landsbygdskommuner jämfört med andra kommuner	58
Mindre lätt att komma i kontakt med ansvariga tjänstepersoner jämfört med 2018	59
Hälften av föreningarna uppger att offentliga företrädare har förståelse för deras villkor och förutsättningar	60
Färre föreningar anser att de har goda möjligheter till insyn	62

5. Självständighet och demokrati 65

Sammanfattning 67

De flesta föreningar uppger att majoriteten av deras offentliga finansiering inte är villkorad	68
Ökning av villkorad ersättning bland intresseorganisationer på kommunal nivå	68
Mindre vanligt med villkorade regionala medel till idrottsföreningar	69
Vanligare med villkorade statliga medel för föreningar som är aktiva på nationell och internationell nivå	71
Färre föreningar upplever att offentlig finansiering begränsat föreningens självständighet eller oberoende	72
Olika typer av begränsningar	73

6. Uppföljning av principerna 77

Självständighet och oberoende	78
Dialog	78
Kvalitet	79
Långsiktighet	79
Öppenhet och insyn	80
Mångfald	80

7. Slutord 81

8. Referenser 82

Sammanfattning

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har i uppdrag av regeringen att följa upp hur villkoren för det civila samhället utvecklas över tid. Uppföljningen ska ske utifrån de sex principer som anges i *En politik för det civila samhället* (Prop. 2009/10:55). Denna rapport är en del av den uppföljningen.

Rapporten bygger på en enkätundersökning som riktar sig till ideella föreningar i Sverige. Årets undersökning skickades ut till 3 000 ideella föreningar och 1 456 av dessa valde att svara på enkäten. Resultaten jämförs med insamlade data från åren 2012, 2014, 2016 och 2018. På så sätt kan myndigheten uttala sig om i vilken utsträckning villkoren förändrats över tid. I årets rapport undersöker vi även hur föreningarna har påverkats av coronapandemin.

I rapporten presenteras resultat från enkäten i fyra kapitel:

- I spåren av pandemin
- Ekonomiska förutsättningar
- Kontakt med offentliga aktörer
- Självständighet och demokrati

I kapitlet i spåren av pandemin visar resultaten att pandemin har haft negativa konsekvenser för de flesta föreningar. Föreningarna uppger att pandemin har haft en negativ påverkan på deras möjligheter att bedriva verksamhet, bedriva påverkansarbete, antalet medlemmar och deras ekonomiska situation. Trots det är det inte fler föreningar som under det senaste året fört diskussioner om att lägga ner verksamheten, jämfört med 2016.

Vad gäller föreningarnas ekonomiska förutsättningar har de flesta föreningarna haft ekonomiska förutsättningar för att kunna bedriva kärnverksamhet det senaste året. Medlemsavgifter är den inkomstkälla som är viktig för flest föreningar. Bidrag för ordinarie verksamhet och försäljning anges också som viktiga av många föreningar. En majoritet av föreningarna tror sig även ha goda möjligheter att bedriva och utveckla verksamheten kommande år.

Kontakten mellan offentliga aktörer och föreningarna har minskat det senaste året. Dessutom upplever föreningarna i lägre utsträckning än tidigare att offentliga företrädare lyssnar på dem och att deras synpunkter har betydelse.

Vad gäller föreningarnas självständighet och oberoende är det en lägre andel av föreningarna, jämfört med 2018, som upplever att offentlig finansiering begränsat deras självständighet.

1. Inledning

Målet med politiken för det civila samhället är att villkoren ska förbättras för det civila samhällets organisationer. MUCF har i uppdrag att verka för att villkoren förbättras och följa villkorens utveckling över tid. Det gör myndigheten bland annat genom att fördela bidrag till civilsamhällesorganisationer och forskningsbidrag till studier om det civila samhället. Myndigheten samverkar även med andra myndigheter och är ett kunskapsstöd för dem och det civila samhället. MUCF tar fram och sprider kunskap om det civila samhället och har i uppdrag att följa det civila samhällets villkor. Denna rapport är en i raden av uppföljningar som tas fram årligen utifrån de sex principer som slogs fast i propositionen 2009/10:55 och ligger till grund för uppföljningen (SFS 2018:1425).

Villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin ska förbättras. Det ska ske i dialog med det civila samhällets organisationer genom att

- utveckla det civila samhällets möjligheter att göra människor delaktiga
- stärka det civila samhällets förutsättningar att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden
- samt att fördjupa och sprida kunskapen om det civila samhället.

Sedan 2012 har myndighetens uppföljning av det civila samhället i huvudsak baserats på en enkät som skickats ut till organisationer. Förra årets uppföljning visade att i vissa avseenden har utvecklingen över tid de senaste åren varit positiv (MUCF, 2020a). I årets rapport ser situationen delvis annorlunda ut. 2020 har kännetecknats av särskilda utmaningar, för samhället i stort och för det civila samhällets organisationer.

Uppföljningen görs med utgångspunkt i de sex principer som slogs fast i propositionen ”En politik för det civila samhället” (prop. 2009/10:55). Principerna har tagits fram i dialog med det civila samhällets organisationer.

- Självständighet och oberoende
- Dialog
- Kvalitet
- Långsiktighet
- Öppenhet och insyn
- Mångfald

Läs mer om principerna och uppföljningen av dem i kapitel 6.

Syfte

Syftet med rapporten är att följa upp villkoren för det civila samhället och hur de utvecklas. I årets rapport undersöks även hur coronapandemin har påverkat det civila samhället. Enligt uppdraget ska rapporten utarbetas i samråd med det civila samhället. Det har gjorts genom en referensgrupp.

Undersökningens genomförande och redovisning

Den organisationsform som vi följer över tid är ideella föreningar, vilket också är den vanligaste formen i det civila samhället (SCB 2020). Begreppet *det civila samhället* inkluderar även andra typer av formella organisationer som till exempel stiftelser, trossamfund och samfälligheter, men även andra mer informella typer av sammanslutningar som till exempel tillfälliga upprop eller nätverk (Prop. 2009/10:55).

Årets rapport bygger på enkätdata som har samlats in med hjälp av fem olika enkäter som undersökt föreningarnas villkor år 2012, 2014, 2016, 2018 och 2020. Årets enkät skickades ut i januari 2021 och undersöker villkoren för föreningarna under 2020, genom att vi frågar om föreningarnas verksamhet de senaste 12 månaderna. Enkäten skickades ut till 3 000 ideella föreningar och av dessa var det 1 456 som valde att svara på enkäten.

I årets rapport redovisas framförallt skillnader mellan olika typer av föreningar samt förändringar över tid. Skillnader mellan olika år och typer av föreningar som kommenteras i texten är om inget annat anges statistiskt säkerställda. Alla skillnader är testade på 95-procentig signifikansnivå. I figurer redovisas ibland skillnader som inte är statistiskt säkerställda utan att det kommenteras. Vid jämförelse av figurer är det bra att tänka på att vissa figurer använder en skala mellan 0–50 procent medan andra figurer använder en skala mellan 0–100 procent.

För andra eller äldre resultat hänvisas till tidigare års uppföljningar, till exempel *En mångfald av villkor och förutsättningar* (MUCE, 2020a).

Indelningar av föreningar utifrån bakgrundsfaktorer

Tidigare studier har visat att ideella föreningars förutsättningar och villkor skiljer sig åt beroende på till exempel föreningens storlek, inriktning och var den är baserad. Därför jämför vi föreningarnas svar utifrån olika bakgrundsfaktorer. Dessa förklaras nedan.

Föreningar med och utan anställda

Föreningarna har delats in utifrån om de har anställda eller inte. Uppgifterna kommer från SCB:s företagsregister. Bland föreningarna i årets enkät är det ungefär 45 procent som har anställda och 55 procent som inte har det.

Antalet medlemmar

Vi har delat in föreningarna i tre olika storleksklasser utifrån det medlemsantal som föreningarna själva angett i enkäten. Föreningarna har delats in i tre olika kategorier, dessa är föreningar med 0–100 medlemmar (38 procent av föreningarna), föreningar med 101–500 medlemmar (37 procent) och föreningar med mer än 500 medlemmar (19 procent). Föreningar kan även ha andra organisationer som medlemmar. Dessa föreningar har exkluderats när vi gjort jämförelser baserat på storlek.

Kommuntyp

Indelningen följer den indelning i tre kommuntyper som tagits fram av Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys, 2014).

- **Storstadskommuner.** Som storstadskommuner räknas kommuner där mindre än 20 procent av människorna bor i rurala områden och där kommunen, tillsammans med angränsade kommuner, har en samlad folkmängd på minst 500 000 invånare. Kommuntypen omfattar 29 av 290 kommuner.
- **Landsbygdskommuner.** Som landsbygdskommuner räknas kommuner där minst 50 procent av befolkningen bor i rurala områden. 130 kommuner av 290 räknas som landsbygdskommuner.
- **Blandade kommuner.** De kommuner som inte kan kategoriseras som storstadskommun eller landsbygdskommun ingår i gruppen blandade kommuner. De har en folkmängd under 500 000 och mindre än 50 procent av befolkningen bor i rurala områden. I denna kategori finns 131 av 290 kommuner.

Bland de föreningar som svarat på enkäten så är det vanligast att vara verksam i en blandad kommun (54 procent). Det är ungefär lika många föreningar som är verksamma i en storstadskommun (23 procent) som i en landsbygdskommun (22 procent).

Föreningens inriktning

Vi har även delat in föreningarna utifrån verksamhetens inriktning. Inriktningarna utgår från en indelning av icke-vinstdrivande organisationer, International Classification of Non-Profit Organisations (ICNPO) som FN tagit fram. Vi har använt den uppgift om bransch som SCB har information om i företagsregistret för alla ideella föreningar och matchat den mot FN:s indelning (SCB, 2019; FN, 2003). En utförligare beskrivning av denna process återfinns i metodbilagan¹.

Indelningen resulterar i följande kategorisering av föreningarna där andelen av alla föreningar som ingår i kategorin anges inom parentes:

- Intresseorganisationer (32 procent)
- Idrottsföreningar (30 procent)
- Kulturföreningar (8 procent)
- Övriga föreningar (30 procent)

I gruppen övriga föreningar ingår bland annat föreningar med religiös verksamhet, fackföreningar och föreningar verksamma inom utbildning och forskning.

¹ Metodbilagan finns publicerad på MUCF:s hemsida på följande adress:
<http://www.mucf.se/villkor21>

Verksamhetsnivå

Föreningarna har uppgett på vilken nivå de är verksamma. Dessa nivåer är (andelen i parentes):

- Internationell nivå (9 procent)
- Nationell nivå (16 procent)
- Regional eller länsnivå (17 procent)
- Lokal eller kommunal nivå (56 procent)
- Annan nivå (2 procent)

En del föreningar har uppgett att de är aktiva på flera olika nivåer. I dessa fall har vi kategoriserat föreningen efter den högsta nivå föreningen angivit. Det vill säga om föreningen angivit både "*Nationell nivå*" och "*Lokal eller kommunal nivå*" har föreningen räknats som aktiv på nationell nivå.

Det är 2 procent av föreningarna som är aktiva på "*Annan nivå*". Dessa föreningar har exkluderats när jämförelser gjorts utifrån verksamhetsnivå på grund av att de varit för få.

Läsanvisningar

Rapporten är indelad i sju olika kapitel:

- Kapitel 1 är en inledning.
- Kapitel 2 redovisar föreningars svar på specifika frågor kopplade till pandemin.
- Kapitel 3 går igenom de ekonomiska förutsättningar som föreningar uppger sig ha haft under 2020 och jämför med data från tidigare år.
- Kapitel 4 går igenom hur kontakten mellan föreningar och offentliga företrädare förändrats jämfört med tidigare.
- Kapitel 5 är en sammanställning av frågor som på olika sätt hänger samman med föreningars självständighet och oberoende.
- Kapitel 6 innehåller en sammanfattande diskussion av samtliga resultat utifrån de sex principerna för politiken för det civila samhället.
- Kapitel 7 innehåller slutord.

2

I spåren av pandemin

I detta kapitel beskrivs hur föreningarna svarar att pandemin har påverkat dem samt i vilken utsträckning föreningarna har diskuterat att lägga ner föreningen eller låta verksamheten vila.

Enkäten till de ideella föreningarna som skickats ut inför framtagandet av denna rapport består till största delen av frågor som ser likadana ut från år till år. MUCF har därmed möjlighet att följa hur villkoren för de ideella föreningarna, utifrån de sex principerna, förändras över tid. I årets enkät har myndigheten även inkluderat frågor kopplade till pandemin som är unika för årets enkät.

De frågor som undersöks är i vilken utsträckning föreningarna uppger att pandemin har påverkat deras

- möjligheter att bedriva verksamhet
- möjligheter att bedriva påverkansarbete
- medlemsantal
- ekonomiska situation.

I kapitlet redovisas även i vilken omfattning föreningar dels sökt, dels fått offentligt stöd till följd av pandemin. Slutligen beskrivs om det är fler föreningar än tidigare som har funderat på att lägga ner verksamheten under pandemin.

Resultaten kompletterar de två nulägesanalyser som myndigheten tidigare genomfört för att kartlägga situationen för civilsamhället under pågående pandemi (MUCF, 2020b; MUCF, 2020c). En viktig skillnad i denna rapport, jämfört med myndighetens två tidigare nulägesanalyser, är att resultaten baseras på ett större underlag. De svarande föreningarna är dessutom slumpvist utvalda att delta i undersökningen. Detta gör att det är säkrare att dra generella slutsatser baserat på resultaten. En annan viktig skillnad är att vi kan jämföra hur svaren på frågorna förändras över tid. Urvalet i denna undersökning är begränsat till ideella föreningar medan tidigare nulägesanalyser även inkluderar andra organisationsformer.

Sammanfattning

Nedan följer en sammanfattning av de viktigaste resultaten i detta kapitel:

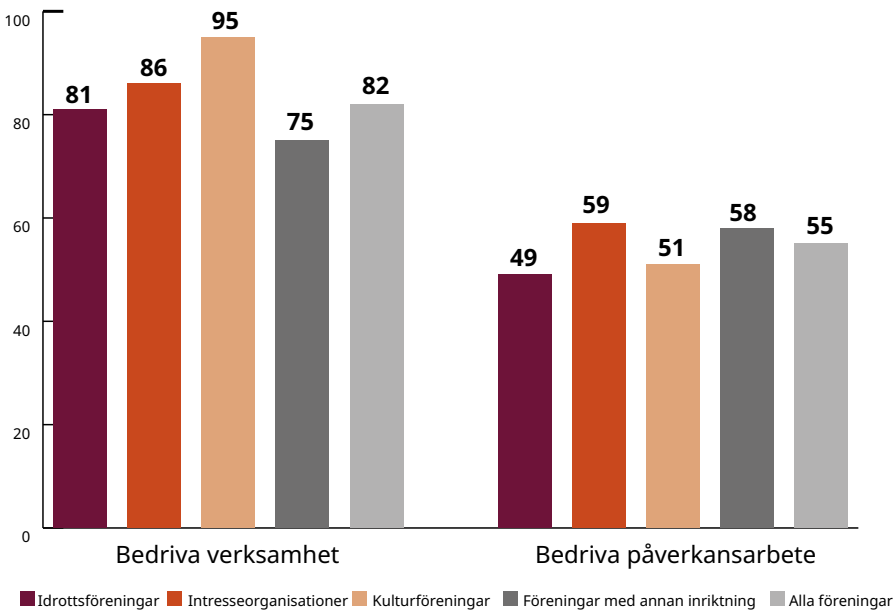
- De flesta föreningar uppger att möjligheten att bedriva verksamhet har påverkats negativt av pandemin. Kulturföreningar uppger i högre utsträckning än övriga att de har påverkats negativt.
- Många föreningar uppger att möjligheten att bedriva påverkansarbete har påverkats negativt av pandemin. Det riskerar att leda till att demokratin försvagas.
- En stor andel föreningar har tappat medlemmar under pandemin.
- De flesta som har sökt ett stödpaket av stat, region eller kommun har fått det beviljat. Bland dem som har sökt stödpaket är det stora skillnader mellan olika typer av föreningar. Idrottsföreningar, större föreningar och föreningar med anställda har i högre utsträckning sökt stödpaket än andra föreningar. Föreningar med anställda har i högre utsträckning än föreningar utan anställda fått stödpaket beviljade.
- Andelen föreningar som det senaste året har fört diskussion om att lägga ner verksamhet är lika stor som 2016.

Kulturföreningars möjlighet att bedriva verksamhet har påverkats mest negativt av pandemin

82 procent av föreningarna svarar att pandemin har påverkat deras möjligheter att bedriva verksamhet negativt. 51 procent av föreningarna uppger att möjligheten att bedriva verksamhet har påverkats mycket negativt. Kulturföreningarna har drabbats särskilt hårt jämfört med övriga grupper vilket illustreras i figur 2.1. Ungefär 95 procent av kulturföreningarna uppger att deras möjlighet att bedriva verksamhet har påverkats negativt av pandemin. Resultaten stämmer överens med vad myndigheten tidigare rapporterat med anledning av pandemin (MUCF, 2020c).

Svårare att bedriva påverkansarbete under pandemin

Ungefär 55 procent av föreningarna uppger att deras möjlighet att bedriva påverkansarbete har påverkats negativt av pandemin. Det kan medföra att demokratin försvagas, då det finns en risk att civilsamhällets roll som röstbärare för olika grupper i samhället inte fungerar på samma sätt som tidigare. Myndigheten har även tidigare framfört att det finns en risk för att en långvarig pandemi har en negativ påverkan på föreningarnas möjligheter att agera som röstbärare (MUCF, 2020a).

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

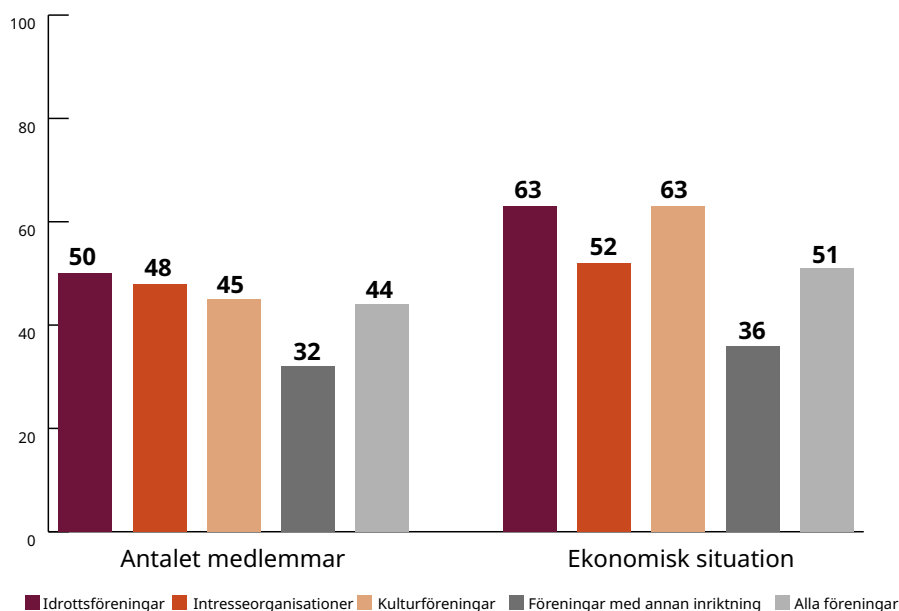
Figur 2.1. Andel av föreningarna som uppger att möjligheten att bedriva påverkansarbete respektive bedriva verksamhet har påverkats negativt av pandemin, efter inriktning, 2020. Procent.

Föreningarna har tappat medlemmar under pandemin

Ungefär 44 procent av föreningarna svarar att antalet medlemmar i föreningen har påverkats negativt av pandemin. 17 procent svarar att antalet medlemmar har påverkats mycket negativt. Det är något vanligare att föreningar med anställda (47 procent) uppger att antalet medlemmar påverkats negativt av pandemin, jämfört med föreningar utan anställda (41 procent).

Pandemin har haft negativa ekonomiska konsekvenser för hälften av föreningarna

51 procent av föreningarna uppger att deras ekonomiska situation har påverkats negativt av pandemin. Idrottsföreningar och kulturföreningar uppger i högre grad än övriga att ekonomin har påverkats negativt av pandemin, vilket syns i figur 2.2. Föreningar med anställda (58 procent) uppger också i högre utsträckning än föreningar utan anställda (47 procent) att pandemin har haft en negativ påverkan på föreningens ekonomiska situation.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

Figur 2.2. Andel av föreningarna som uppger att antalet medlemmar respektive föreningens ekonomiska situation har påverkats negativt av pandemin, efter inriktning, 2020. Procent.

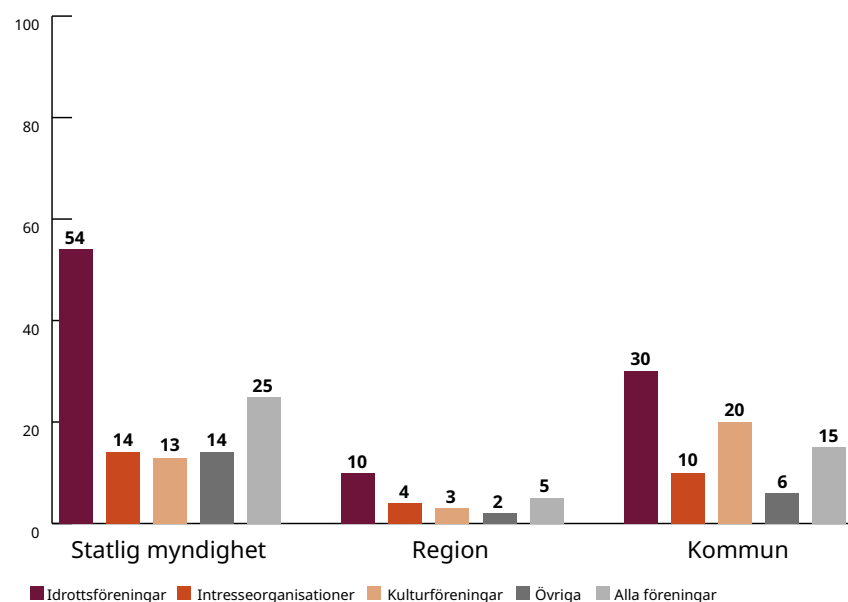
En tredjedel av föreningarna har sökt ett offentligt stödpaket

Under pandemin har det funnits möjlighet för ideella föreningar, och andra civilsamhällsaktörer, att ansöka om olika typer av stödpaket. Myndigheten har tidigare redovisat att stöden för korttidsarbete, sänkt arbetsgivaravgift och sjuklön är de statliga stödpaket som flest ideella organisationer har sökt (MUCF, 2020c). Utöver statliga bidrag har det i flera fall även funnits regionala och kommunala stödpaket att ta del av. Ungefär 33 procent av föreningarna uppger att de har sökt något offentligt stödpaket på grund av pandemin. Figur 2.3 visar att det är vanligast att föreningar sökt ett stödpaket från en statlig myndighet (25 procent) följt av kommun (15 procent) och region (5 procent).

Skillnader mellan olika föreningar

För alla typer av stödpaket gäller följande:

- Idrottsföreningar har i högre utsträckning än föreningar med annan inriktning sökt stöd (se figur 2.3).
- Det är vanligare att stödpaket har sökts av föreningar med anställda. Bland föreningar med anställda är det 52 procent som sökt något offentligt stödpaket medan motsvarande siffra för föreningar utan anställda är 22 procent.
- Större föreningar (med fler än 100 medlemmar) har i högre utsträckning sökt ett offentligt stödpaket jämfört med mindre föreningar. För föreningar med fler än 100 medlemmar är andelen 40 procent medan motsvarande andel för föreningar med färre än 100 medlemmar är 25 procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

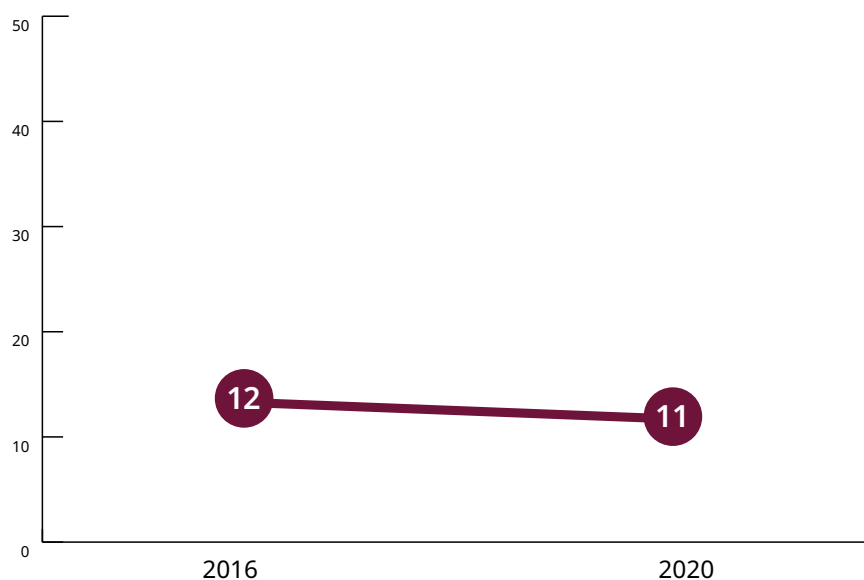
Figur 2.3. Andel av föreningarna som uppger att de sökt stödpaket från olika offentliga aktörer, efter inriktning, 2020. Procent.

De flesta föreningar som sökt har fått stödpaket beviljat

De allra flesta, 83 procent, av föreningarna som sökt har fått sin ansökan om stödpaket beviljad. Vad gäller olika typer av föreningar är det en skillnad mellan föreningar med och utan anställda. Bland föreningar med anställda är det 89 procent av föreningarna som fått sin ansökan beviljad. För föreningar utan anställda är det 74 procent som fått ansökan beviljad, en skillnad på 15 procentenheter.

Inte fler som funderar på att lägga ner verksamheten jämfört med tidigare

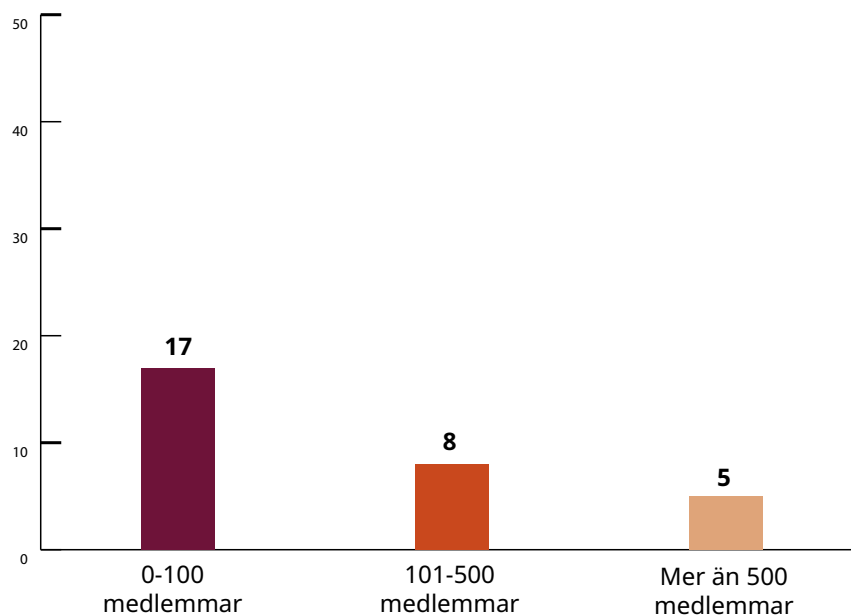
Föreningarna har svarat på om de som är aktiva i föreningen under det senaste året fört diskussioner om att lägga ner föreningen eller låta verksamheten vila. Det är 11 procent som uppger att man fört sådana diskussioner under det senaste året. Det har inte skett någon förändring jämfört med 2016, då frågan senast ställdes (se figur 2.4).

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2016 och 2020.

Figur 2.4. Andel av föreningarna som under det senaste året diskuterat att lägga ner föreningen eller låta verksamheten vila, 2016 och 2020. Procent.

Det är vanligare att man funderat på att lägga ner verksamheten bland de allra minsta föreningarna (färre än 100 medlemmar) jämfört med de större föreningarna (fler än 100 medlemmar).

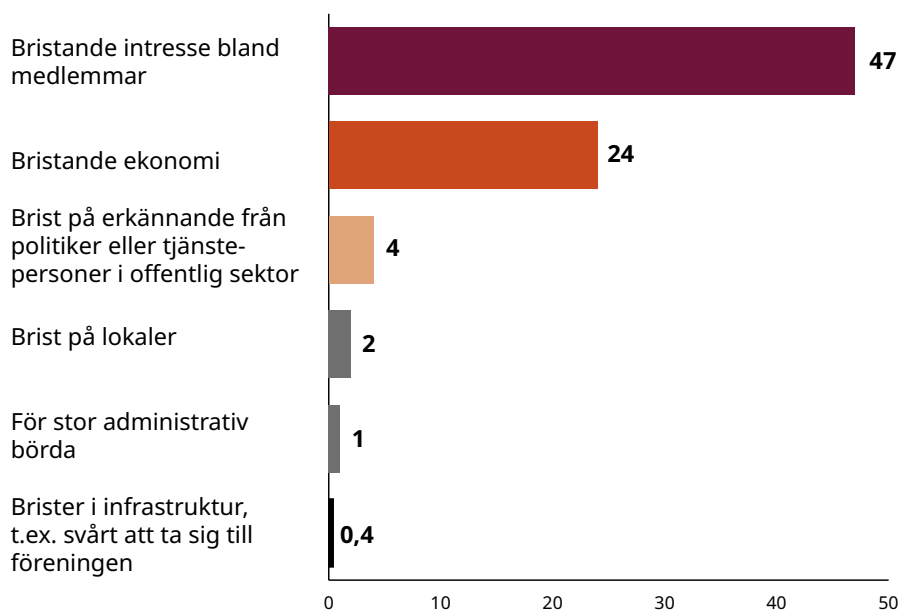

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

Figur 2.5. Andel av föreningarna som under det senaste året diskuterat att lägga ner föreningen eller låta verksamheten vila, efter storlek, 2020. Procent.

Bristande tid och intresse bland medlemmar är den vanligaste orsaken till att lägga ner verksamheten

Bland dem som under det senaste året diskuterat att lägga ner verksamheten undersöks också de vanligaste orsakerna till detta. Den vanligaste orsaken är bristande intresse bland föreningars medlemmar (47 procent). Det är också vanligt att föreningar uppger att orsaken är bristande ekonomi (24 procent). Motsvarande fråga har inte ställts i enkäten för övriga år som ingår i underlaget för rapporten.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

Figur 2.6. Andel av föreningarna som svarat olika alternativ på frågan: Om ni funderat på att lägga ner verksamheten under det senaste året, vad har varit den främsta orsaken? 2020. Procent.

3

Ekonomiska förutsättningar

I detta kapitel redovisas
hur ideella föreningar
upplever sina ekonomiska
villkor att verka.

Det är viktigt att föreningar har goda, långsiktiga och stabila förutsättningar för sin verksamhet. Det är även viktigt att föreningars självständighet och handlingsutrymme bevaras och skyddas (Prop. 2009/10:55). Utifrån principerna är det därför intressant att följa hur föreningars ekonomiska förutsättningar förändras över tid.

I enkäten undersöker vi hur föreningars ekonomiska förutsättningar att bedriva verksamhet har förändrats över tid samt vilka som är föreningars viktigaste inkomstkällor. Vi undersöker även hur föreningar ser på möjligheter att bedriva och utveckla verksamhet de närmast kommande åren. Vidare undersöks även olika frågeställningar kopplade till offentlig finansiering av föreningars verksamhet.

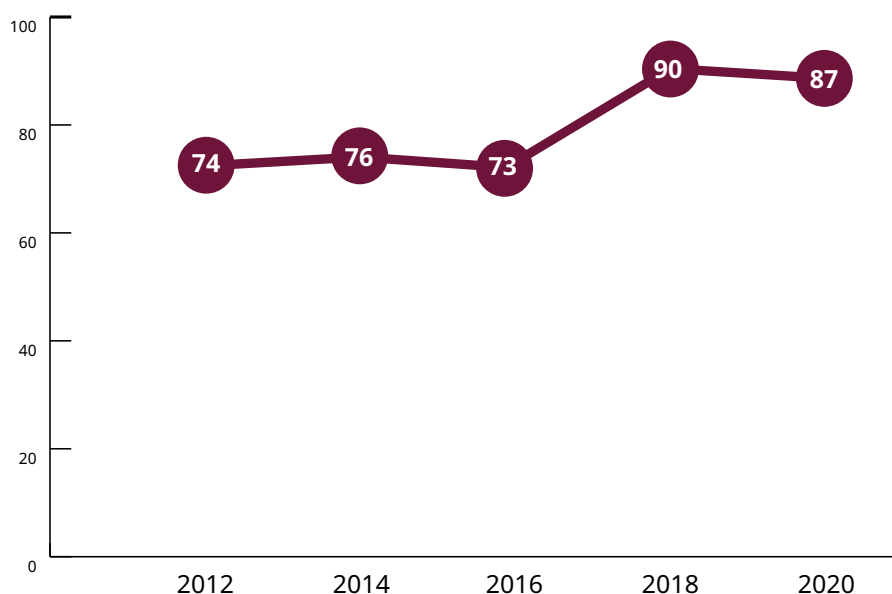
Sammanfattning

Resultaten visar följande:

- Jämfört med 2018 är det för 2020 ingen skillnad i andelen föreningar som uppger att de har haft ekonomiska förutsättningar för att bedriva sin kärnverksamhet.
- En majoritet av föreningarna tror sig ha möjlighet att bedriva verksamhet även de närmast kommande åren. De flesta ser också positivt på möjligheten att utveckla verksamheten kommande år.
- Medlemsavgifter är den inkomstkälla som är viktig för flest föreningar, följt av bidrag för ordinarie verksamhet och intäkter från försäljning.
- Andelen föreningar som uppger att bidragssystemet försvårar möjligheten till långsiktig planering är lägre 2020 jämfört med 2018.
- En större andel av föreningarna uppger att de har haft tillräckliga resurser för att söka bidrag jämfört med tidigare år.

Föreningarnas ekonomiska förutsättningar är stabila trots pandemin

Myndigheten har under flera år följt i vilken utsträckning föreningarna instämmer i att de haft ekonomiska förutsättningar att bedriva sin kärnverksamhet under det senaste året. År 2020 är det 87 procent av föreningarna som uppger att påståendet stämmer ganska eller mycket bra. Jämfört med 2018 är det ingen statistiskt säkerställd skillnad. Figur 3.1 visar hur andelen som svarar att påståendet stämmer ganska bra eller mycket bra förändrats över tid. Andelen föreningar som svarar att de haft ekonomiska förutsättningar är högre för åren 2018 och 2020 jämfört med 2012-2016.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2012, 2014, 2016, 2018 och 2020.

Figur 3.1. Andel av föreningarna som uppger att de haft ekonomiska förutsättningar att bedriva kärnverksamhet, 2012-2020. Procent.

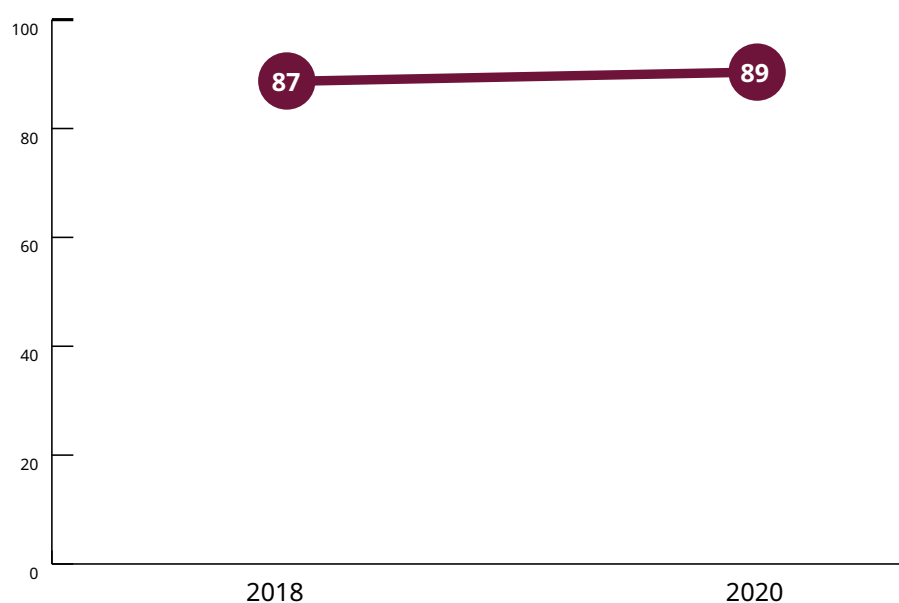
Skillnader mellan olika föreningar

91 procent av de största föreningarna (med fler än 500 medlemmar) uppger att de har haft ekonomiska förutsättningar att bedriva kärnverksamhet. Det är en större andel jämfört med de minsta föreningarna (med färre än 100 medlemmar) där motsvarande andel är 84 procent. För föreningar med 101–500 medlemmar är andelen 87 procent.

De föreningar som är verksamma lokalt uppger i högre utsträckning (90 procent) än föreningar som är verksamma internationellt (83 procent) att de haft ekonomiska förutsättningar att bedriva kärnverksamhet. När det gäller föreningar aktiva på andra nivåer (87–88 procent) finns det inga statistiskt säkerställda skillnader.

Många föreningar tror sig ha goda möjligheter att bedriva verksamhet de närmast kommande åren

Vi har även frågat föreningarna om de tror sig ha goda möjligheter att bedriva verksamhet de närmast kommande åren. Figur 3.2 visar att det är 89 procent som svarar att det stämmer ganska bra eller mycket bra. Jämfört med 2018 är det ingen statistiskt säkerställd skillnad.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2018 och 2020.

Figur 3.2. Andel av föreningarna som tror sig ha goda möjligheter att bedriva verksamhet de närmast kommande åren, 2018 och 2020. Procent.

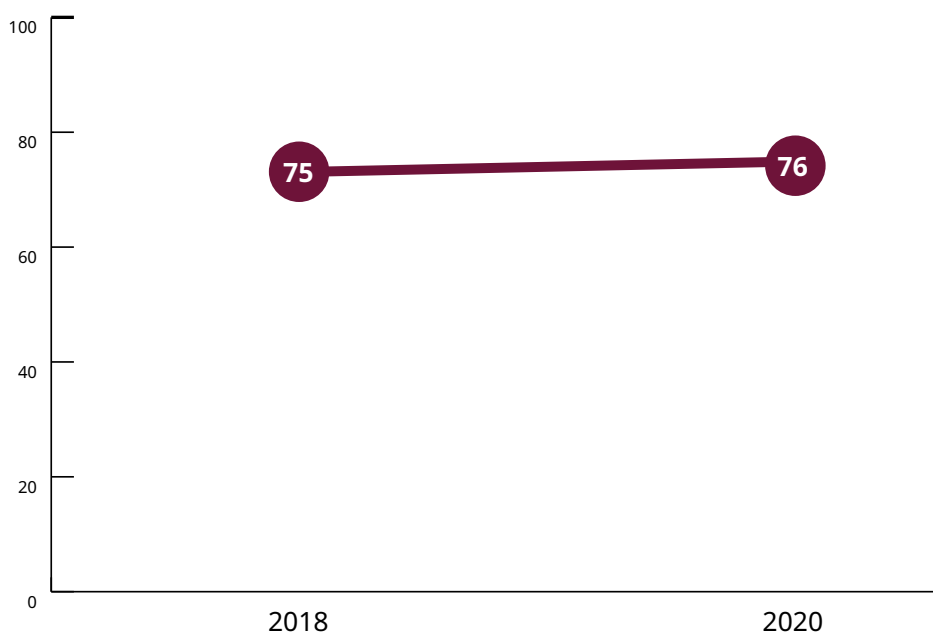
Skillnader mellan olika föreningar

När det gäller skillnader mellan olika föreningar så visar resultaten följande:

- Föreningar i landsbygdskommuner (93 procent) är mer positiva till möjligheten att bedriva verksamhet kommande år jämfört med föreningar verksamma i storstadskommuner (85 procent). För föreningar i blandade kommuner är andelen 90 procent, vilket inte är statistiskt säkerställt skilt från föreningar som är verksamma i andra kommuntyper.
- Idrottsföreningar (93 procent) ser mer positivt på möjligheten att bedriva verksamhet de kommande åren jämfört med intresseorganisationer (85 procent). I övrigt finns inga statistiskt säkerställda skillnader mellan föreningar med annan inriktning (87–91 procent).

Tre av fyra tror sig ha goda möjligheter att utveckla verksamheten de närmast kommande åren

Många föreningar, 76 procent, tror sig år 2020 ha goda möjligheter att utveckla verksamheten de närmast kommande åren. Andelen var på samma nivå år 2018. I arbetet med rapporten har myndigheten haft hjälp av en referensgrupp bestående av organisationer från det civila samhället. I dialog med referensgruppen lyftes det att flera föreningar, på grund av inställd verksamhet till följd av restriktionerna, haft mer tid än normalt att lägga på administration och interna förberedelser för framtiden.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2018 och 2020.

Figur 3.3. Andel av föreningarna som tror sig ha goda möjligheter att utveckla verksamheten de närmast kommande åren, 2018 och 2020. Procent.

Skillnader mellan olika föreningar

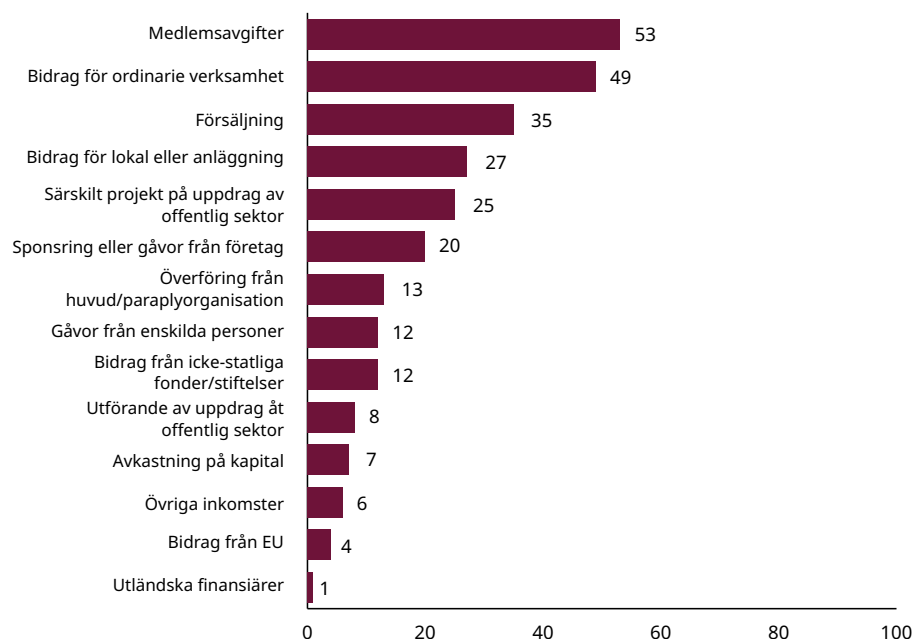
Vad gäller goda möjligheter att utveckla verksamheten så visar resultaten följande:

- Mindre föreningar (0–100 medlemmar) svarar i lägre utsträckning än större föreningar (fler än 100 medlemmar) att de har goda möjligheter att utveckla verksamheten de närmast kommande åren. För de mindre föreningarna är andelen 67 procent. För de större föreningarna är andelen 81 procent (101–500 medlemmar) respektive 84 procent (fler än 500 medlemmar).
- Intresseorganisationer (71 procent) uppger i lägre utsträckning än idrottsföreningar (80 procent) och gruppen övriga föreningar (80 procent) att de har goda möjligheter att utveckla verksamheten. För kulturföreningar är andelen 73 procent, men skillnaden är inte statistiskt säkerställd i jämförelse med föreningar med annan inriktning.

Medlemsavgifter fortsätter vara den viktigaste inkomstkällan

I enkäten får föreningarna ange i vilken utsträckning en inkomstkälla är viktig för föreningens verksamhet.² I figur 3.4 ser vi att de inkomstkällor som flest uppger är viktiga är:

- Medlemsavgifter (53 procent)
- Bidrag för ordinarie verksamhet (49 procent)
- Försäljning (35 procent)

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

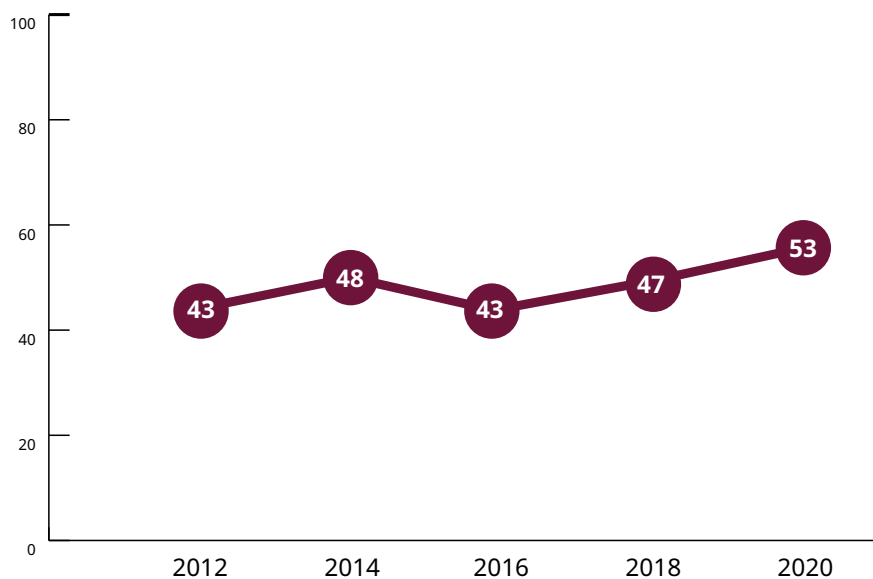
Figur 3.4. Andel av föreningarna som uppgett att respektive inkomstkälla är viktig, 2020. Procent.

Fler uppger att medlemsavgifter är en viktig inkomstkälla

Jämfört med 2018 är det fler föreningar som anger att medlemsavgifter är en viktig inkomstkälla år 2020. Figur 3.5 visar utvecklingen för åren 2012–2020. Frågan om vilka inkomstkällor som är viktiga förändrades något i samband med enkäten 2018. Det innebär att perioden 2012–2016 inte är helt jämförbar med senare år. För 2018 och för 2020 är frågan identisk.³

² Frågan lyder "Hur viktiga är följande inkomstkällor för er verksamhet?" och alternativen är "Inte en inkomstkälla för oss", "Inte alls viktiga", "Ganska viktiga", "Mycket viktiga" och "Vet ej".

³ Mellan år 2012 och 2016 mäter vi om inkomstkällan är den största eller näst största, medan vi för år 2018 och 2020 frågar om föreningen anser att inkomstkällan är mycket viktig. Det innebär att vi inte med säkerhet kan dra slutsatser för utvecklingen mellan 2016 och 2018, men vi kan se tendenser. Hädanefter skriver vi att inkomstkällan anses som viktig om föreningarna svarat att den är mycket viktig 2018–2020 eller uppgett den som den största eller näst största inkomstkällan (2012–2016).

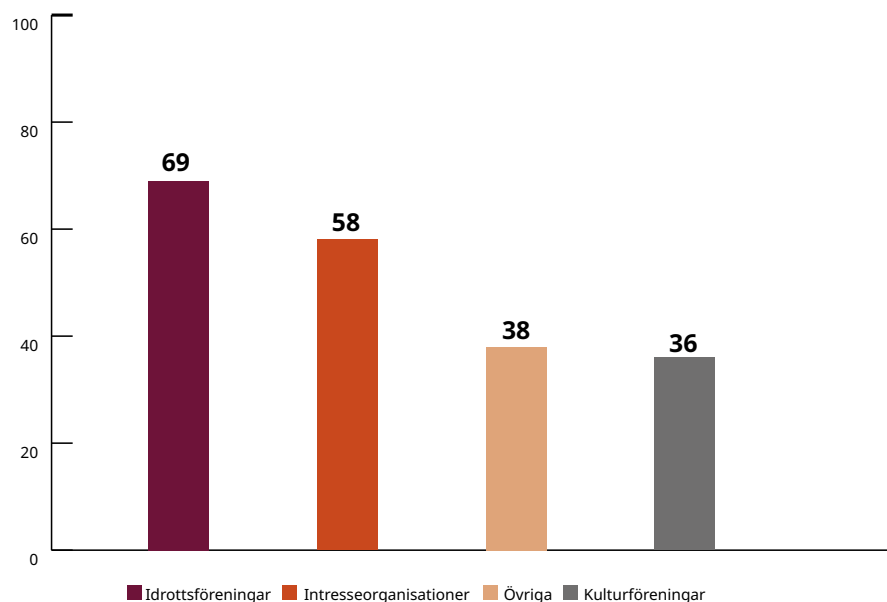

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2012, 2014, 2016, 2018 och 2020.

Figur 3.5. Andel av föreningarna som uppger att medlemsavgifter är en viktig inkomstkälla, 2012–2020. Procent.

Skillnader mellan olika föreningar

Medlemsavgifter som inkomstkälla är viktigare för en större andel av idrottsföreningar (69 procent) jämfört med föreningar med annan inriktning (36–58 procent). Figur 3.6 visar hur stor andel av föreningar med olika inriktning som anger att medlemsavgifter är en viktig inkomstkälla.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

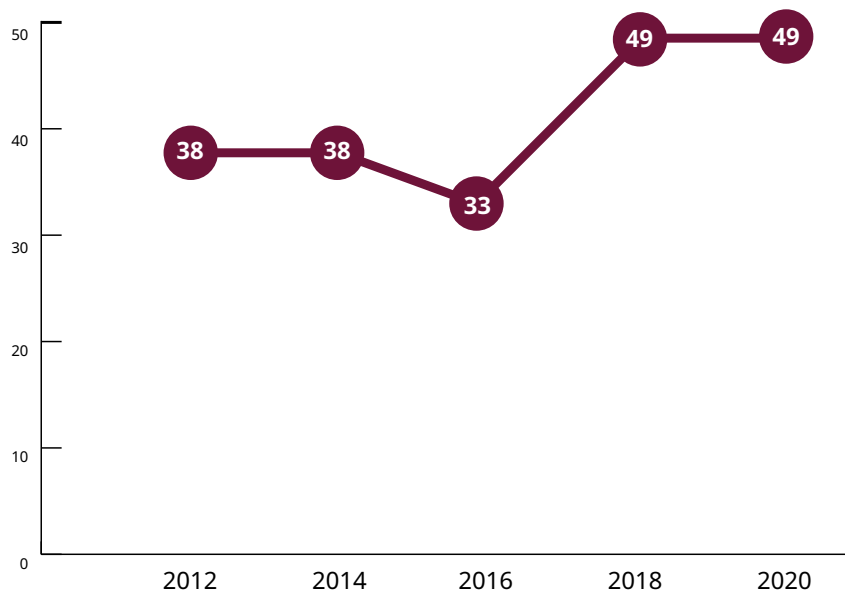
Figur 3.6. Andel av föreningarna som uppger att medlemsavgifter är en viktig inkomstkälla, efter inriktning. 2020. Procent.

När det gäller övriga skillnader mellan olika typer av föreningar så framkommer det även följande i årets undersökning:

- Medlemsavgifterna är en viktigare inkomstkälla för föreningar med ett stort antal medlemmar. Bland föreningar med färre än 100 medlemmar är det 39 procent som uppger att medlemsavgifter är en viktig inkomstkälla. För föreningar med 101–500 medlemmar är motsvarande andel 62 procent och för de största föreningarna, med mer än 500 medlemmar, är andelen 70 procent.
- Föreningar utan anställda (57 procent) uppger i högre utsträckning än föreningar med anställda (47 procent) att medlemsavgifter är en viktig inkomstkälla.
- Medlemsavgifter är mindre viktigt för föreningar som är verksamma på internationell nivå (39 procent) jämfört med föreningar som är verksamma lokalt/kommunalt (57 procent) eller nationellt (55 procent).

Bidrag för ordinarie verksamhet fortsatt viktigt

Bidrag för ordinarie verksamhet kan till exempel handla om att föreningen får ett grundbidrag eller bidrag för utförda aktiviteter. Organisations- och verksamhetsbidrag är exempel på bidrag för ordinarie verksamhet. Knappt hälften (49 procent) av föreningarna uppger i årets enkät att denna typ av bidrag är en viktig inkomstkälla. Andelen är oförändrad jämfört med 2018. Figur 3.7 visar hur utvecklingen ser ut över tid.

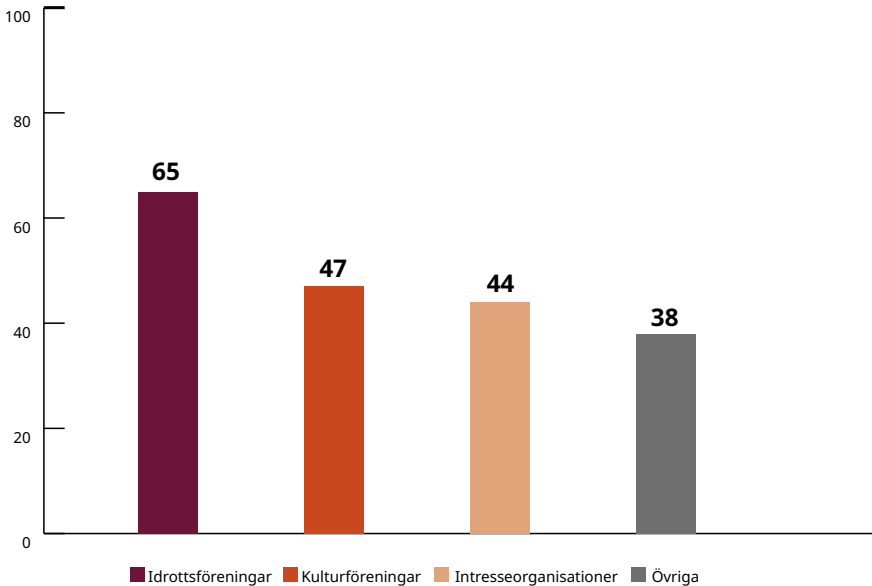

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2012, 2014, 2016, 2018 och 2020.

Figur 3.7. Andel av föreningarna som uppger att bidrag för ordinarie verksamhet är en viktig inkomstkälla, 2012–2020. Procent.

Skillnader mellan olika föreningar

Figur 3.8 visar andelen som uppger att bidrag för ordinarie verksamhet är en viktig inkomstkälla uppdelat efter inriktning. Det är en högre andel av idrottsföreningarna (65 procent) som uppger att bidrag för ordinarie verksamhet är en viktig inkomstkälla jämfört med föreningar med annan inriktning (38–47 procent).

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

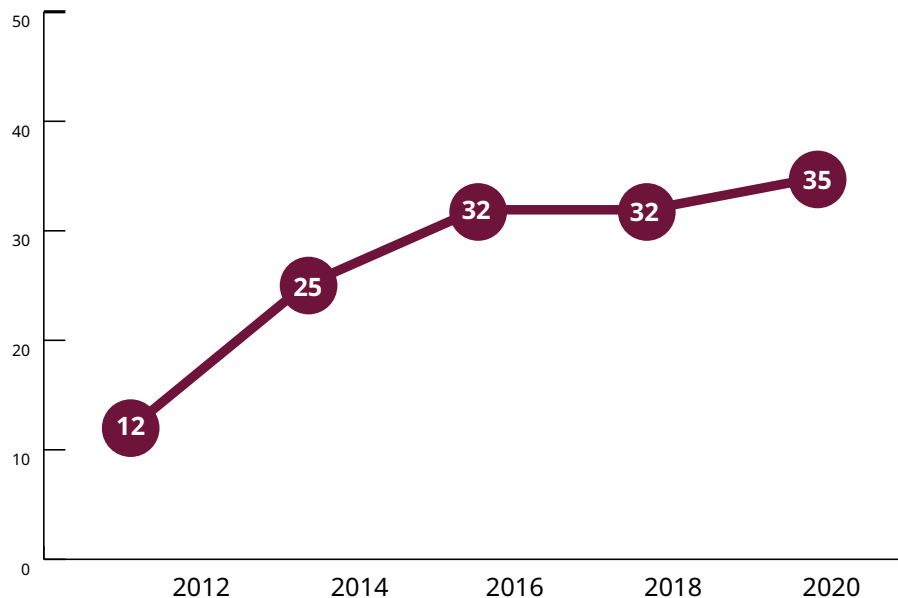
Figur 3.8. Andel av föreningarna som uppger att bidrag för ordinarie verksamhet är en viktig inkomstkälla, efter inriktning, 2020. Procent.

Vad gäller bidrag för ordinarie verksamhet framkommer det också följande i årets enkät:

- Det är en viktigare inkomstkälla för en större andel bland föreningar med anställda (66 procent) jämfört med föreningar utan anställda (38 procent).
- Bland mindre föreningar (0–100 medlemmar) är det 38 procent som uppger att bidrag för ordinarie verksamhet är en viktig inkomstkälla. Detta är en lägre andel än bland medelstora föreningar (101–500 medlemmar) och stora föreningar (fler än 500 medlemmar), där denna andel är 56 procent.

Försäljning en viktig inkomstkälla för en tredjedel av föreningarna

Inkomster från försäljning har blivit viktigare för fler föreningar över tid, vilket illustreras i figur 3.9. Det är 35 procent av föreningarna i årets undersökning som uppger att försäljning är en viktig inkomstkälla. Jämfört med 2018 finns ingen statistiskt säkerställd skillnad men jämfört med åren 2012 och 2014 har det skett en ökning.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2012, 2014, 2016, 2018 och 2020.

Figur 3.9. Andel av föreningarna som uppger att försäljning är en viktig inkomstkälla, 2012–2020. Procent.

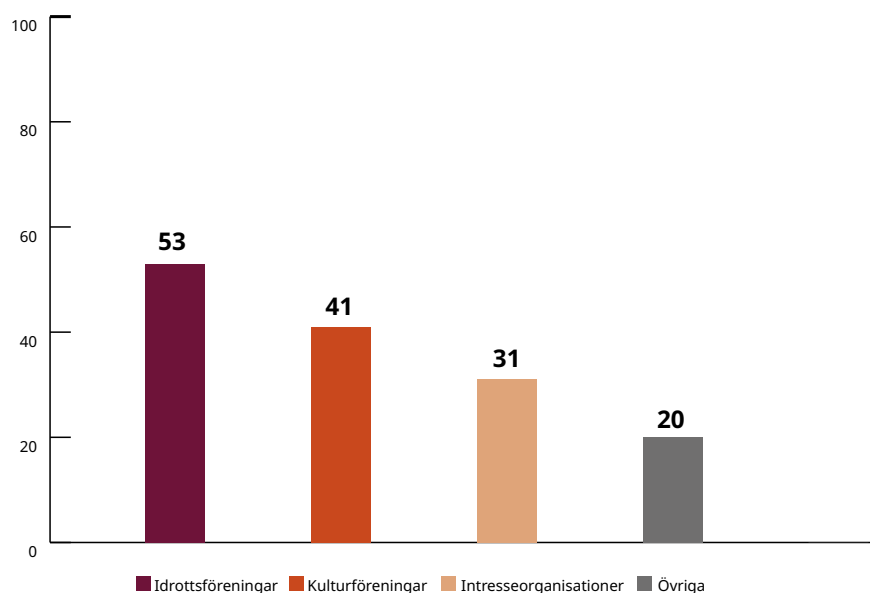
Skillnader mellan olika föreningar

Försäljning är en viktig inkomstkälla för en större andel bland idrottsföreningarna (53 procent) jämfört med föreningar med annan inriktning (20–41 procent).

Figur 3.10 visar resultaten uppdelat efter inriktning.

Vad gäller inkomster från försäljning så framkommer även följande i årets enkät:

- Det är en mindre andel bland föreningarna i storstadskommuner (24 procent) som uppger att försäljning är en viktig inkomstkälla jämfört med föreningar i blandade kommuner (38 procent) och föreningar från landsbygdskommuner (42 procent).
- 42 procent bland de medelstora föreningarna (101–500 medlemmar) uppger att försäljning är en viktig inkomstkälla. Jämfört med övriga föreningar är det en större andel. För små föreningar (0–100 medlemmar) är motsvarande andel 30 procent och för stora föreningar (mer än 500 medlemmar) är andelen 33 procent.
- Föreningar med anställda uppger i större utsträckning än föreningar utan anställda att försäljning är en viktig inkomstkälla. För föreningar med anställda är andelen 42 procent och för föreningar utan anställda är andelen 31 procent.

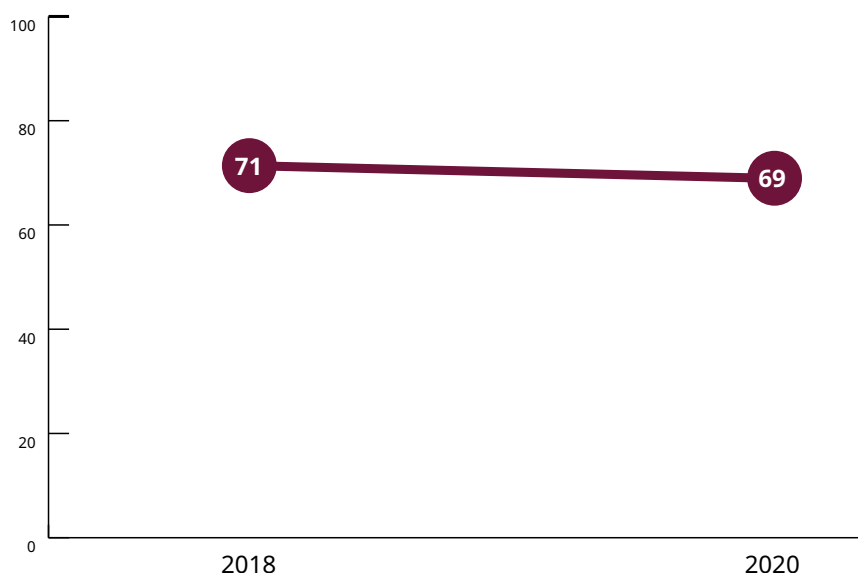

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

Figur 3.10. Andel av föreningarna som uppger att försäljning är en viktig inkomstkälla, efter inriktning. 2020. Procent.

En majoritet av föreningarna har intäkter från det offentliga

I enkäten undersöks hur stor del av föreningarnas intäkter som kommer från kommuner, regioner eller staten.⁴ I årets enkät är det 69 procent som uppger att de får åtminstone någon del av sina intäkter från en offentlig aktör. Jämfört med 2018 är det ingen statistiskt säkerställd skillnad.

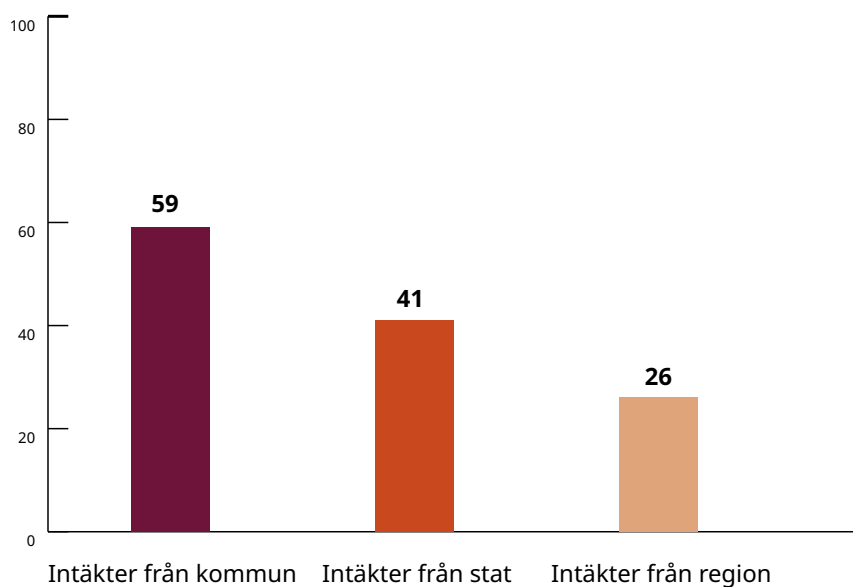
Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2018 och 2020.

Figur 3.11. Andel av föreningarna som uppger att de har intäkter från offentlig sektor, 2018 och 2020. Procent.

⁴ Frågan lyder: Hur stor andel av er organisations årliga intäkter kommer från stat, region eller kommun? Den som svarar på enkäten får sedan välja "Ingen del alls", "En mindre andel", "Ungefär hälften", "En övervägande del" och "Vår enda inkomstkälla". Detta görs var för sig för "Kommun", "Region" och "Stat".

Skillnader mellan olika offentliga aktörer

Figur 3.12 visar att det är vanligast att föreningarna har intäkter från kommuner (59 procent), följt av staten (41 procent) och regioner (26 procent).

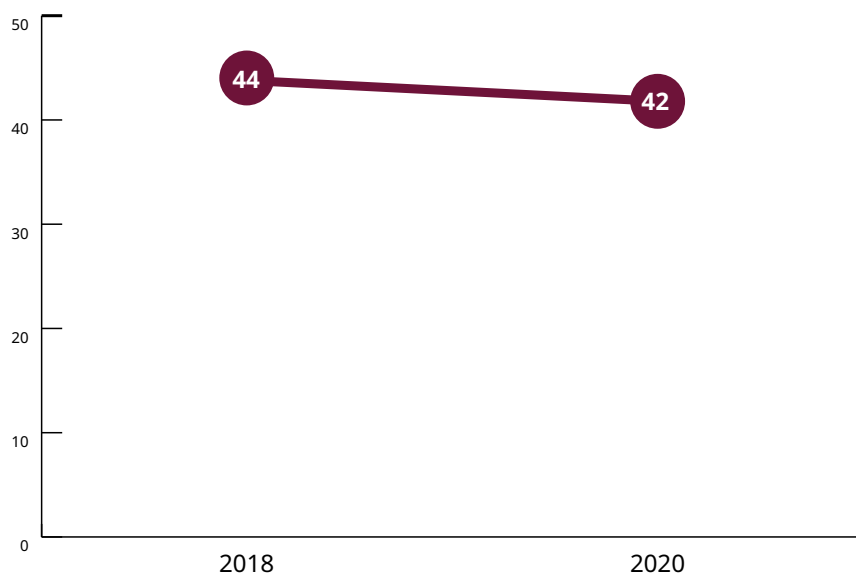
Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

Figur 3.12. Andel av föreningarna som uppger att de har intäkter från kommun, stat och region, 2020. Procent.

Fyra av tio föreningar tycker det är lätt att hitta information om kommunala bidrag

I enkäten får föreningarna frågan om de upplever att det är lätt att hitta information om de kommunala bidrag som finns att söka.

Figur 3.13 visar att 42 procent av föreningarna svarar att de anser att det är lätt att hitta information om de kommunala bidrag som finns att söka. Det har inte skett någon statistiskt säkerställd förändring jämfört med 2018.

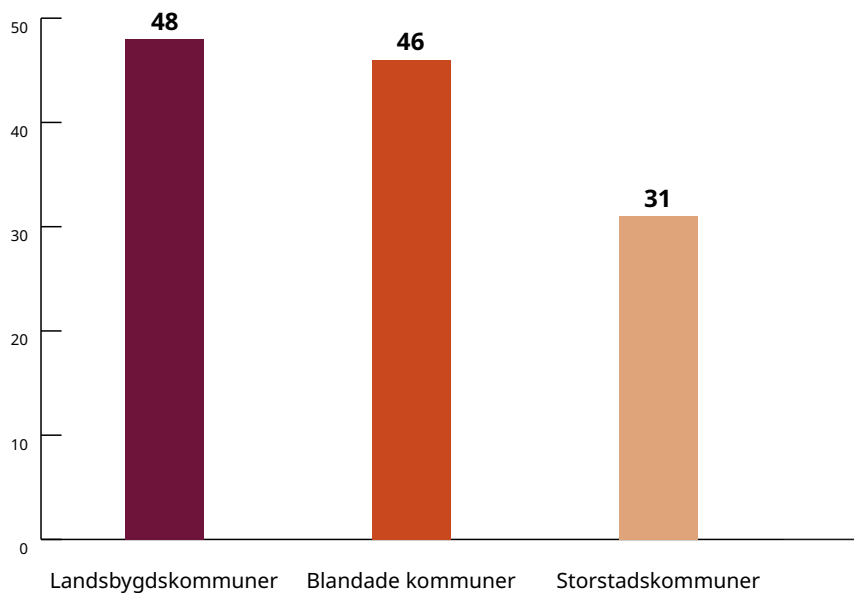

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2018 och 2020.

Figur 3.13. Andel av föreningarna som uppger att det är lätt att hitta information om kommunala bidrag, 2018 och 2020. Procent.

Skillnader mellan olika föreningar

Figur 4.14 visar att det är vanligare att föreningarna upplever att det är lätt att hitta information om kommunala bidrag i landsbygdskommuner (48 procent) och i blandade kommuner (46 procent) jämfört med i storstadskommuner (31 procent).

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

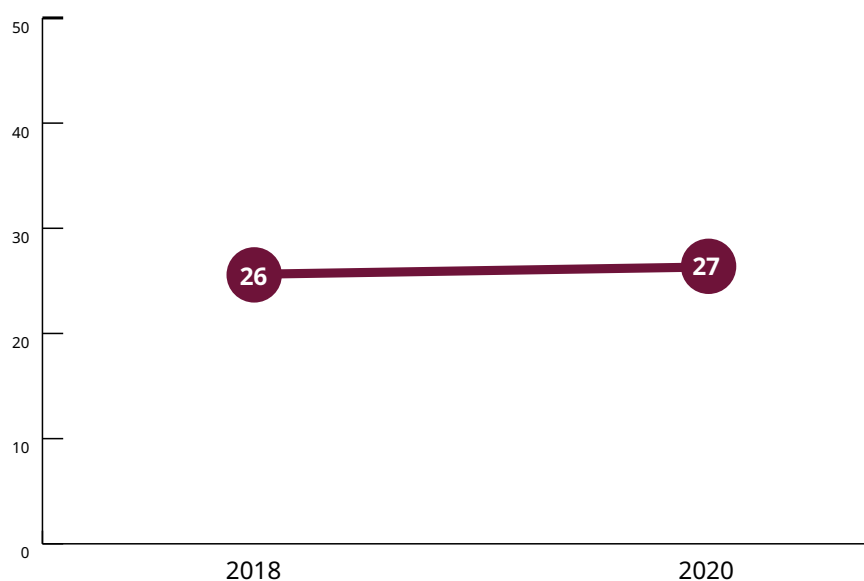
Figur 3.14. Andel av föreningarna som uppger att det är lätt att hitta information om kommunala bidrag, efter kommuntyp, 2020. Procent.

I övrigt vad gäller information om kommunala bidrag så visar svaren i årets enkät följande:

- Medelstora föreningar (101–500 medlemmar) upplever oftare att det är lätt att hitta information om kommunala bidrag jämfört med mindre (0–100 medlemmar) och större (fler än 500 medlemmar) föreningar. För de medelstora föreningarna är andelen 50 procent, för de minsta föreningarna är den 39 procent och för de största är den 35 procent.
- Föreningar med anställda (48 procent) upplever oftare att det är lätt att hitta information om kommunala bidrag jämfört med föreningar utan anställda (39 procent).

Tre av tio föreningar tycker det är lätt att hitta information om statliga bidrag

I enkäten ställs även frågan om föreningarna tycker det är lätt att hitta information om de statliga bidrag som finns att söka. Det är en lägre andel av föreningarna som svarar att det är lätt att hitta information om dessa bidrag (27 procent) jämfört med information om kommunala bidrag ovan (42 procent). Jämfört med vad föreningarna ansåg om möjligheten att hitta information om statliga bidrag 2018 så är andelen kvar på samma nivå.

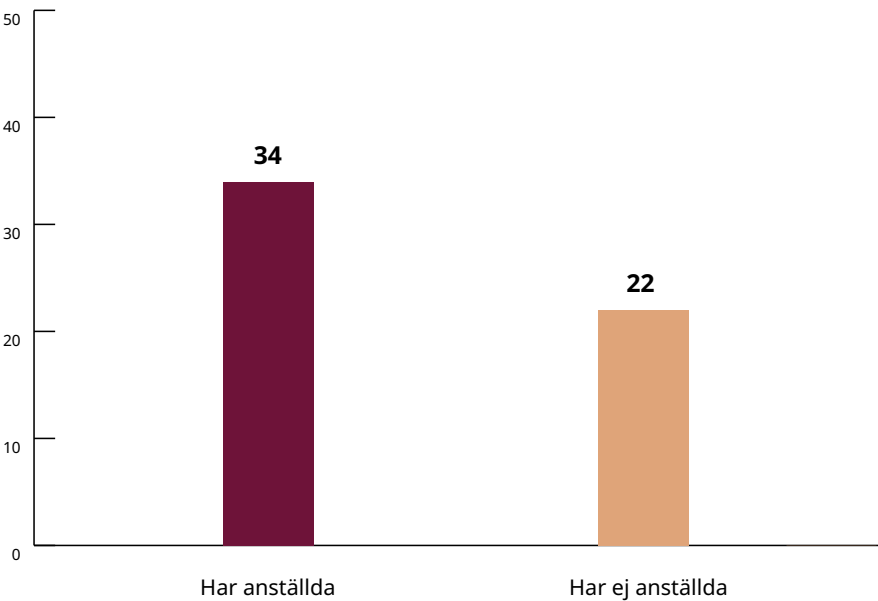
Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2018 och 2020.

Figur 3.15. Andel av föreningarna som uppger att det är lätt att hitta information om statliga bidrag, 2018 och 2020. Procent.

Skillnader mellan olika föreningar

Figur 3.16 visar hur stor andel som upplever att det är lätt att hitta information om statliga bidrag bland föreningar med och utan anställda. Föreningar med anställda anser i högre utsträckning att det är lätt att hitta information om statliga bidrag (34 procent) jämfört med föreningar utan anställda (22 procent).

Det är även en skillnad mellan föreningar med olika inriktning. Idrottsföreningar (34 procent) och kulturföreningar (33 procent) uppger i högre utsträckning än intresseorganisationer (24 procent) och övriga föreningar (21 procent) att det är lätt att hitta information om statliga bidrag.

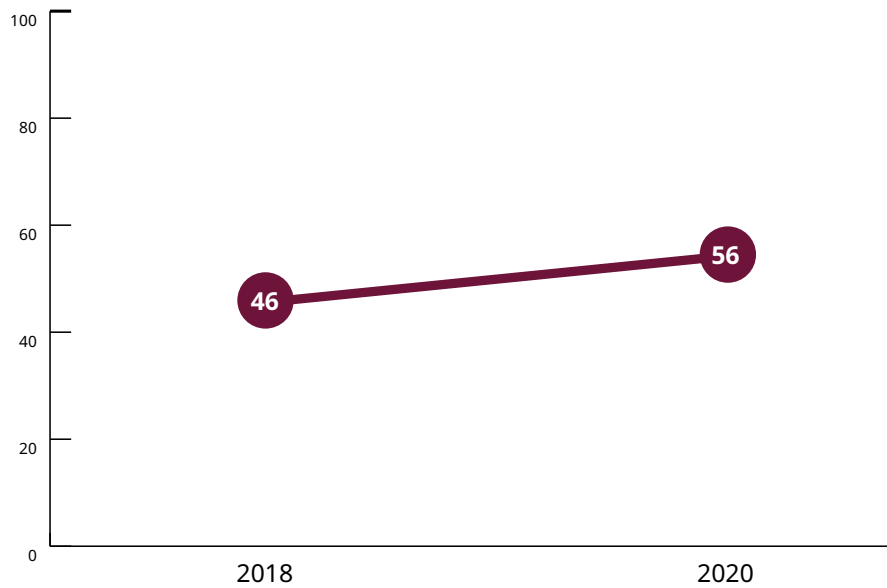

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

Figur 3.16. Andel av föreningarna som uppger att det är lätt att hitta information om statliga bidrag, uppdelat på föreningar med och utan anställda, 2020. Procent.

Andelen som uppger att de har tillräckliga resurser för att söka bidrag ökar

I enkäten undersöker vi även om föreningarna uppger att de har tillräckliga resurser för att söka bidrag. Jämfört med 2018 har andelen som säger sig ha tillräckliga resurser för att söka bidrag ökat från 46 procent till 56 procent år 2020. Detta visas i figur 3.17.

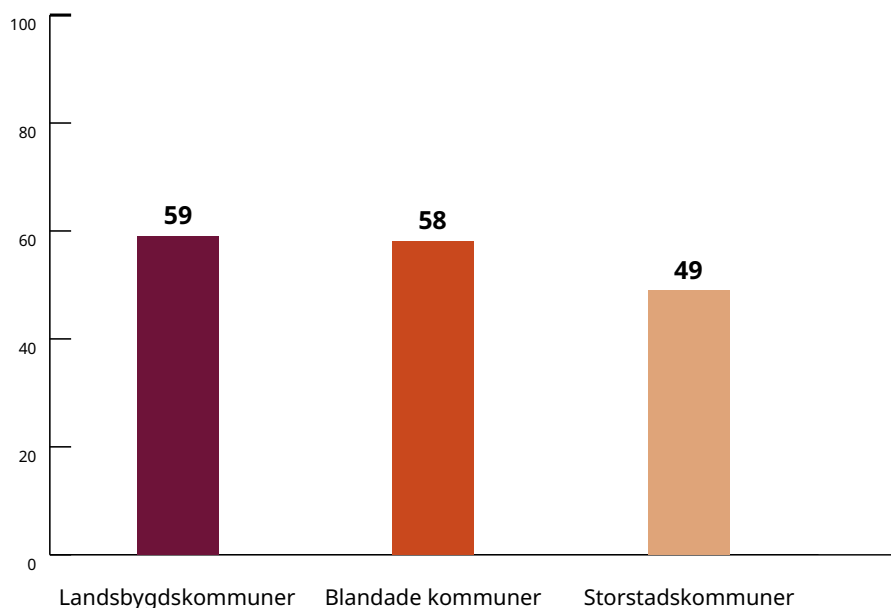
Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2018 och 2020.

Figur 3.17. Andel av föreningarna som uppger att de har tillräckliga resurser för att söka bidrag, 2018 och 2020. Procent.

Skillnader mellan olika föreningar

Andelen föreningar som uppger att de har tillräckliga resurser för att söka bidrag, uppdelat efter kommuntyp illustreras i figur 3.18. Föreningar i storstads-kommuner (49 procent) uppger i lägre utsträckning än föreningar verksamma i andra typer av kommuner (58–59 procent) att de har tillräckliga resurser att söka bidrag.

I årets enkät framkommer också att föreningar som har anställda i högre utsträckning än föreningar utan anställda säger sig ha resurser för att söka bidrag (64 respektive 50 procent).

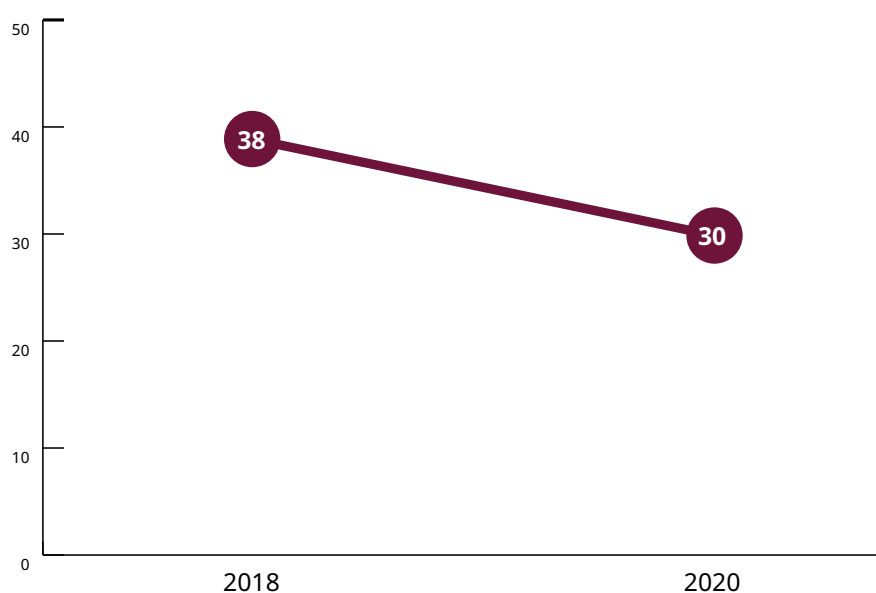
Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

Figur 3.18. Andel av föreningarna som uppger att de har tillräckliga resurser för att söka bidrag, efter kommuntyp, 2020. Procent.

Färre anser att bidragssystemet gör det svårt att ha en långsiktig planering

Bidragssystem bör utformas på ett sådant sätt att det är möjligt för organisationer i det civila samhället att planera och bedriva sin verksamhet långsiktigt (Prop. 2009/10:55). I enkäten frågar vi föreningarna om de anser att det nuvarande bidragssystemet gör det svårt för föreningen att ha en långsiktig planering.

Det är mindre vanligt bland föreningar i årets enkät (30 procent) att uppge att bidragssystemets utformning försvårar en långsiktig planering, jämfört med 2018 (38 procent).

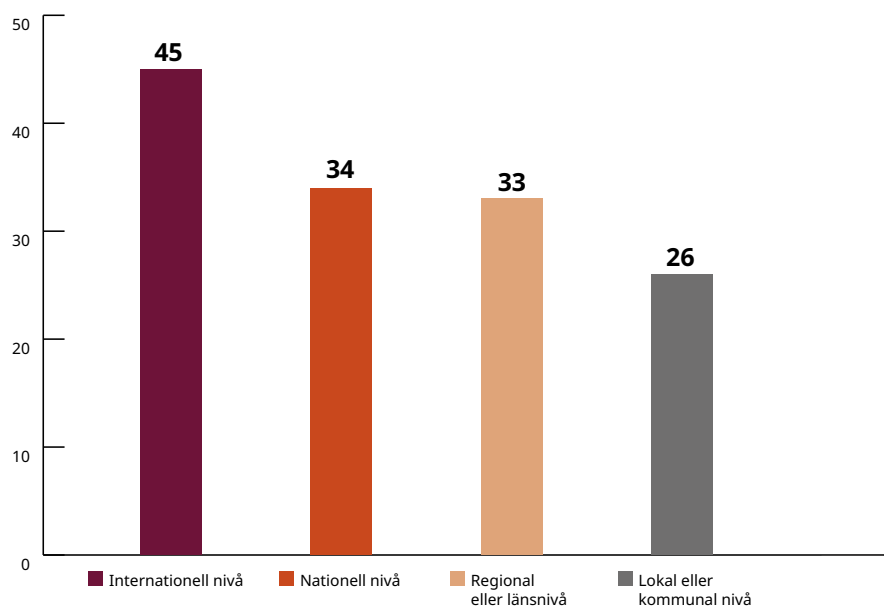
Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2018 och 2020.

Figur 3.19. Andel av föreningarna som uppger att nuvarande bidragssystem försvårar en långsiktig planering, 2018 och 2020. Procent.

Skillnader mellan olika föreningar

Föreningar som är verksamma på internationell nivå tycker i högre utsträckning (45 procent) än föreningar verksamma på lokal eller kommunal nivå (26 procent) att bidragssystemet försvårar möjligheten till långsiktig planering. Bland föreningar på regional och nationell nivå är det omkring var tredje som svarar att bidragssystemet försvårar möjligheten till långsiktig planering vilket syns i figur 3.20.

Det är också vanligare att föreningar med anställda upplever att bidragssystemets utformning gör det svårt att ha en långsiktig planering jämfört med föreningar utan anställda. Andelen är 42 respektive 23 procent.

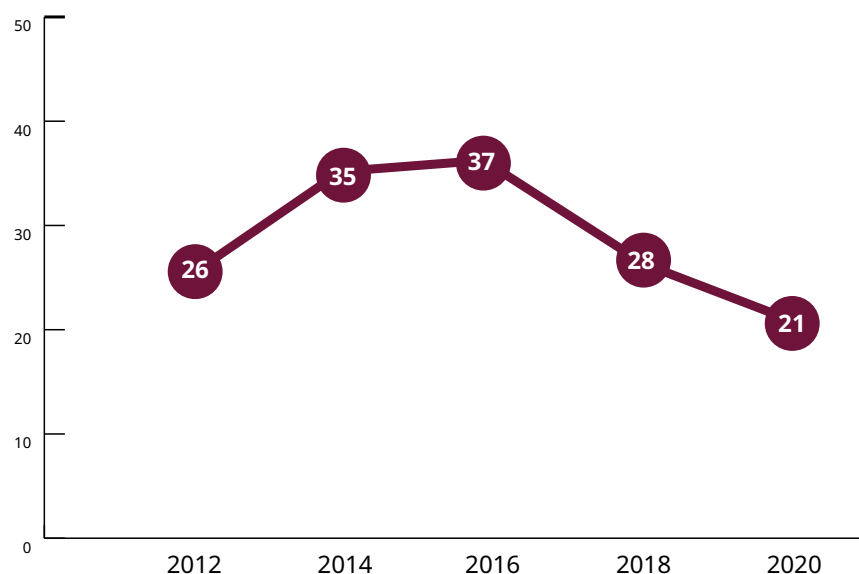
Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

Figur 3.20. Andel av föreningarna som uppger att nuvarande bidragssystem försvårar möjligheten till en långsiktig planering, efter verksamhetsnivå, 2020. Procent.

Färre föreningar som bedriver uppdragsverksamhet

Organisationer kan arbeta på uppdrag av stat, region eller kommun genom att få ersättning för utförandet av tjänster. Det offentliga har ett intresse av att det civila samhället kan fungera som utförare av tjänster som annars utförs av kommun, region eller stat (Prop. 2009/10:55).

En fråga i enkäten är hur stor del av verksamheten som föreningar bedriver på uppdrag av kommun, region eller stat. I årets undersökning är det 21 procent av föreningarna som uppger att de bedriver någon del av verksamheten på uppdrag av någon offentlig aktör. Jämfört med den högsta andelen 2016 (37 procent) så är det en minskning med 16 procentenheter och det är också den lägsta andelen jämfört med samtliga föregående år (figur 3.21).

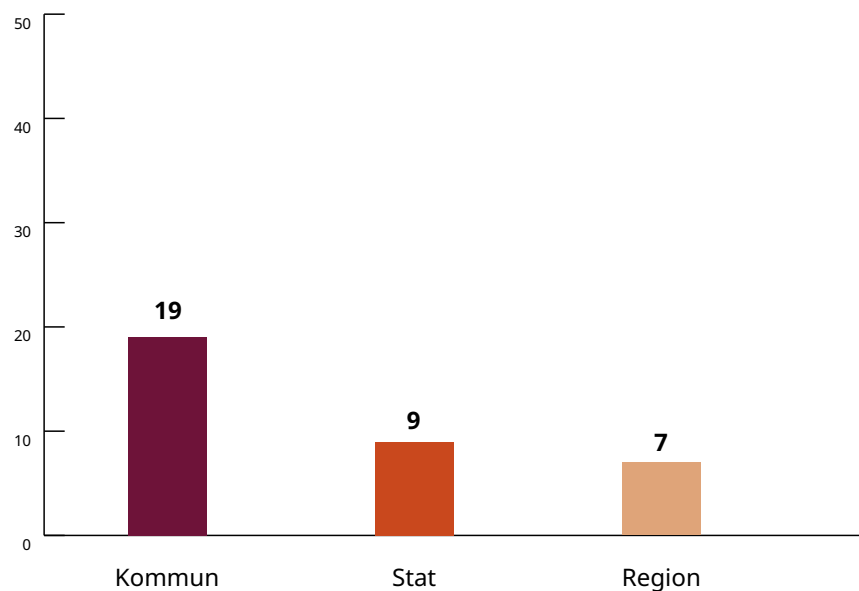

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2012, 2014, 2016, 2018 och 2020.

Figur 3.21. Andel av föreningarna som uppger att de bedriver minst någon del av verksamheten på uppdrag av antingen kommun, region eller stat, 2012–2020. Procent.

Skillnader mellan olika offentliga aktörer

Det vanligaste är att föreningen bedriver verksamhet på uppdrag av kommun (19 procent), följt av stat (9 procent) och region (7 procent), vilket visas i figur 3.22. Det är också betydligt vanligare att föreningar med anställda (29 procent) bedriver uppdragsverksamhet jämfört med föreningar utan anställda (16 procent).

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

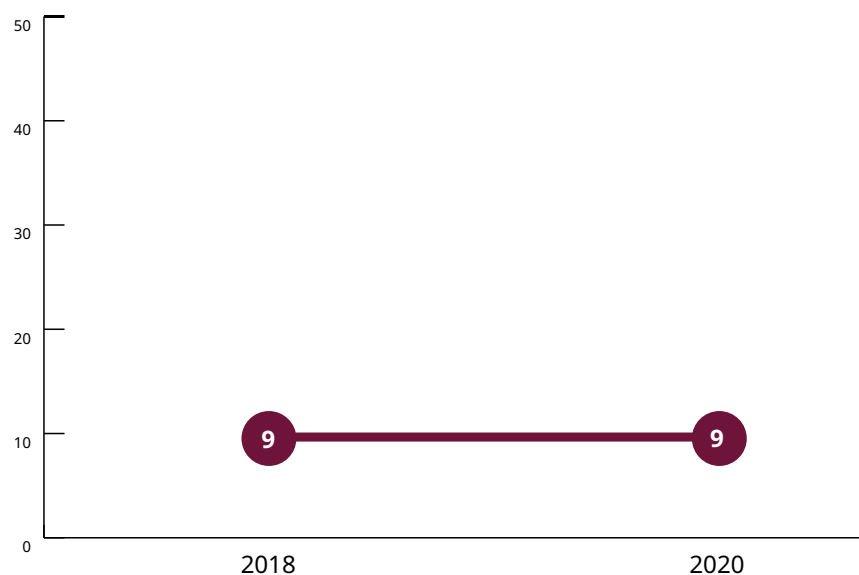
Figur 3.22. Andel av föreningarna som uppger att de bedriver någon verksamhet på uppdrag av antingen kommun, stat eller region, 2020. Procent.

Få föreningar som bedömer att de har möjlighet att konkurrera i en upphandling

I enkäten undersöks om föreningar anser att de har möjlighet att konkurrera i en upphandling. Föreningarna ges möjlighet att ta ställning till om *"Det finns goda möjligheter för vår organisation att konkurrera i upphandling av tjänster"*. Analysen visar att 9 procent⁵ av föreningarna anser att de har goda möjligheter att konkurrera i upphandling av tjänster, vilket är en lika stor andel som 2018.

Skillnader mellan olika föreningar

Föreningar med anställda (12 procent) svarar oftare än föreningar utan anställda (7 procent) att de har möjlighet att konkurrera i en upphandling. Föreningar från storstadskommuner (12 procent) upplever också i något högre utsträckning än övriga (blandade kommuner 8 procent och landsbygdskommuner 7 procent) att de har möjlighet att konkurrera i en upphandling.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2018 och 2020.

Figur 3.23. Andel av föreningarna som instämmer i att det finns goda möjligheter för föreningen att konkurrera i en upphandling, 2018 och 2020. Procent.

⁵ Föreningarna kan ange något av alternativen "Stämmer mycket dåligt", "Stämmer ganska dåligt", "Stämmer ganska bra", "Stämmer mycket bra" samt "Vet ej". Vi räknar sedan andelen föreningar som angett något av "bra"-alternativen. Om man bortser från dem som svarat "Vet ej" så är andelen som svarar något av "bra"-alternativen istället 17 procent i årets enkät.

4

Kontakt med offentliga aktörer

Detta kapitel redogör för hur kontakten mellan de ideella föreningarna och olika offentliga företrädare sett ut under det senaste året och hur den skiljer sig mot tidigare år.

I *En politik för det civila samhället* (Prop. 2009/10:55) redogörs för vikten av en god dialog mellan regeringen och det civila samhället. Det sägs bland annat att relationen mellan parterna ska präglas av ansvar och ömsesidighet och att den ska *”utgå från bådats förutsättningar och tillvarata båda sidors perspektiv och kompetens”* (Prop. 2009/10:55, s. 56).

Med anledning av pandemin har MUCF tidigare lyft fram vikten av en tät dialog på alla nivåer (statlig, regional och kommunal). Detta då krisen påverkar olika föreningar på väldigt olika sätt beroende på bland annat inriktning och målgrupp (MUCF, 2020c).

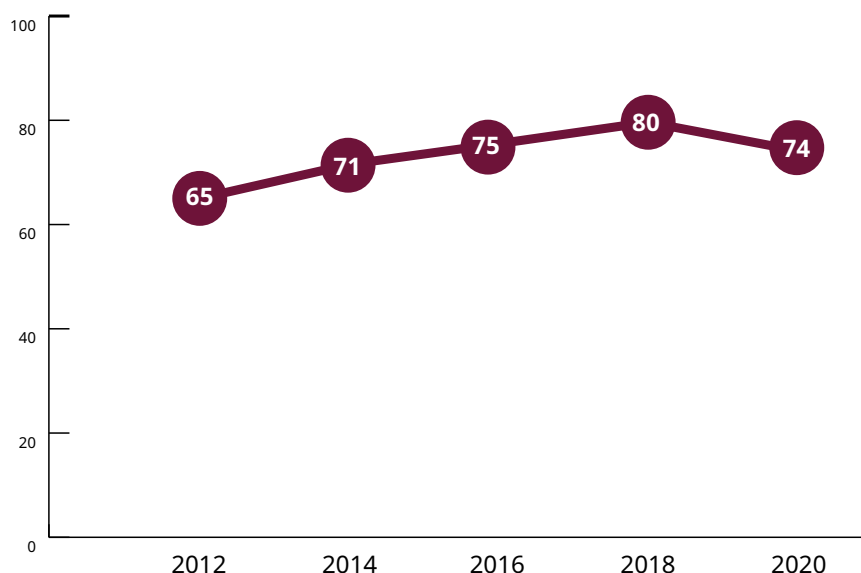
Sammanfattning

När det gäller kontakten med offentliga aktörer visar resultaten följande:

- Andelen föreningar som har haft kontakt med en offentlig aktör har minskat jämfört med 2018. På statlig och regional nivå är det ingen skillnad jämfört med 2018. Andelen föreningar som har haft kontakt med kommuner har däremot minskat jämfört med 2018.
- Det finns tecken på att föreningar upplever dialogen med offentliga aktörer som något sämre än tidigare. Det är en lägre andel föreningar som svarar att offentliga företrädare lyssnar på dem. Det är även en lägre andel föreningar som upplever att de offentliga företrädare som de har kontakt med bidrar till ett bra samarbetsklimat.
- I dialogen med offentliga företrädare upplever större föreningar (fler än 100 medlemmar) i högre grad än mindre föreningar (0–100 medlemmar) att deras synpunkter har betydelse för de beslut som fattas.
- Föreningar som är verksamma i landsbygdskommuner uppger i högre utsträckning än föreningar verksamma i andra kommuner att det är lätt att komma i kontakt med ansvariga politiker.
- Andelen föreningar som svarar att det är lätt att komma i kontakt med ansvariga tjänstepersoner har minskat jämfört med 2018.
- Andelen föreningar som upplever att de har goda möjligheter till insyn i politiska beslutsprocesser som rör föreningens verksamhet minskar i årets enkät jämfört med 2018.

Färre föreningar i kontakt med det offentliga 2020 jämfört med 2018

Under åren 2012 till 2018 ökade andelen föreningar som hade *någon* kontakt med en offentlig aktör (figur 4.1). Denna trend bröts dock under 2020 då något färre (en minskning med 6 procentenheter jämfört med 2018) uppgav att de hade haft någon kontakt med en offentlig aktör.

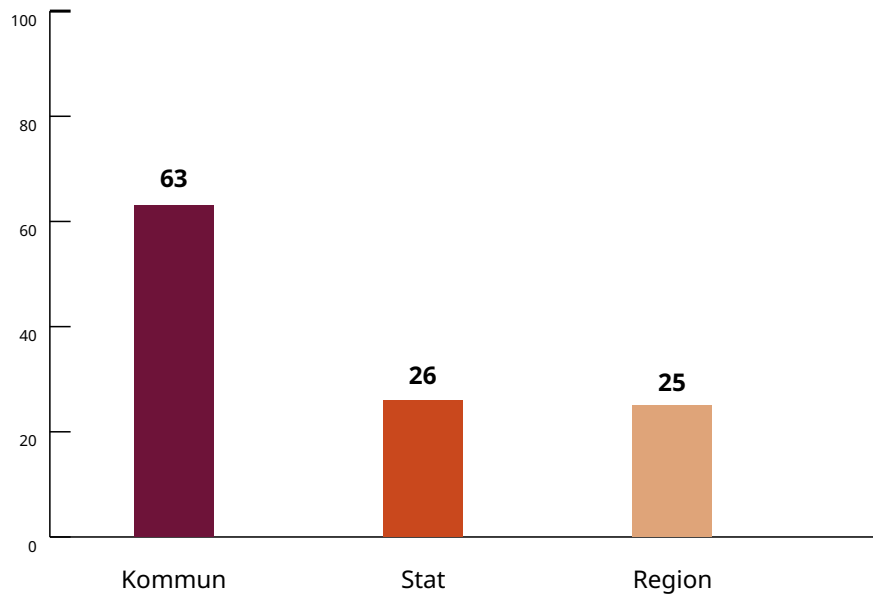

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2012, 2014, 2016, 2018 och 2020.

Figur 4.1. Andel av föreningarna som uppger att de har haft kontakt med kommun, region eller stat under senaste året, 2012–2020. Procent.

Skillnader mellan olika offentliga aktörer

Det är vanligast att föreningarna har haft kontakt med en representant för kommunen i något ärende, 63 procent har haft sådan kontakt (figur 4.2). En mindre andel, omkring 25 procent av föreningarna, har haft kontakt med representanter på statlig eller regional nivå.

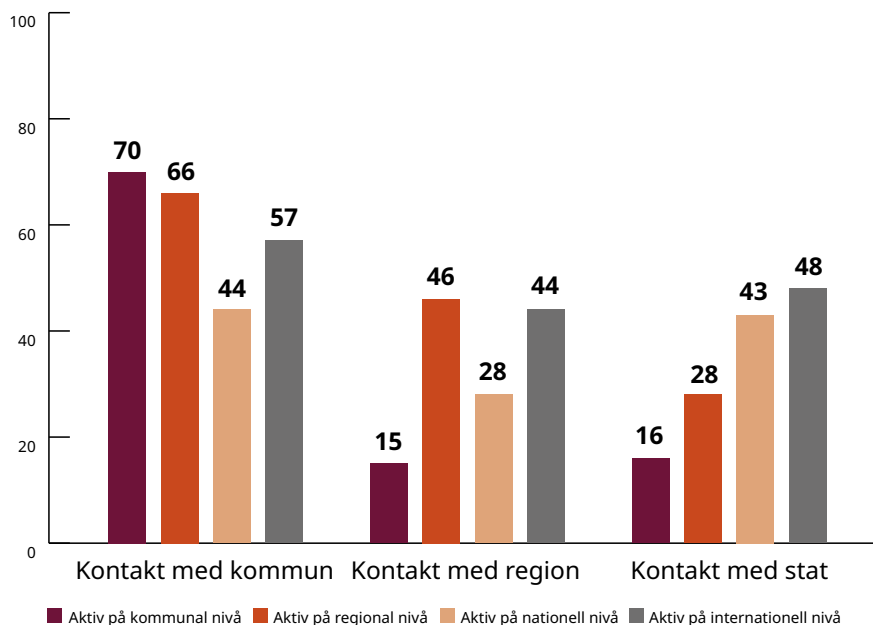

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

Figur 4.2. Andel av föreningarna som uppger att de har haft någon kontakt med kommun, stat eller region under 2020. Procent.

Skillnader mellan olika föreningar

Det är också tydligt att det bland de lokalt aktiva föreningarna är ganska ovanligt med kontakter på både regional och statlig nivå. Bland de lokalt aktiva föreningarna är det 70 procent som uppger att man haft kontakt på kommunal nivå. Vad gäller kontakter på regional och statlig nivå är andelen 15 respektive 16 procent. För föreningar som är aktiva på övriga nivåer är kontakterna mer jämnt fördelade (figur 4.3). Till exempel är det för en förening som är aktiv på nationell nivå ungefär lika vanligt att ha kontakt med kommunala som statliga företrädare.

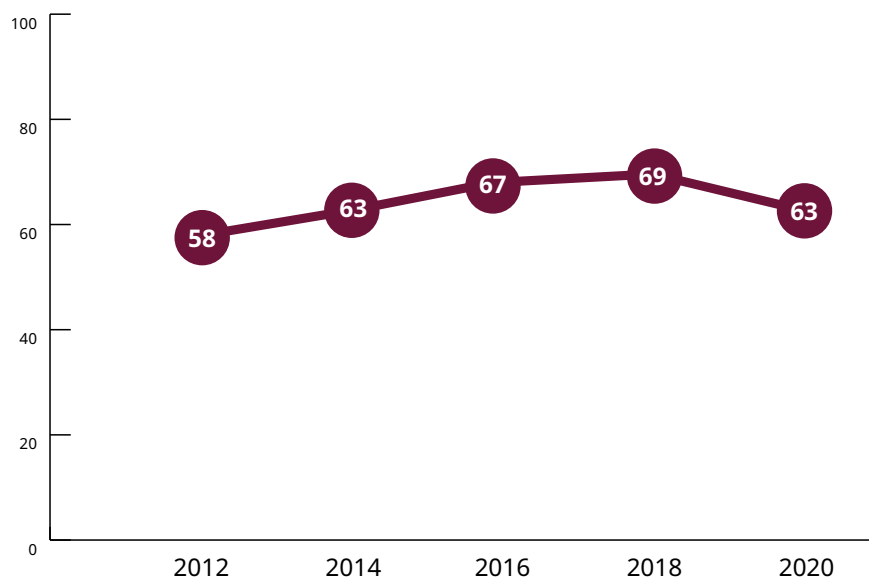

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

Figur 4.3. Andel av föreningarna som uppger att de har haft kontakt med företrädare på kommunal, regional eller statlig nivå. Uppdelat efter vilken nivå föreningen själv uppgett att man är aktiv på, 2020. Procent.

Kontakterna på kommunal nivå har minskat under pandemin

Under pandemin har kontakterna mellan föreningar och företrädare på kommunal nivå minskat (figur 4.4). Även om det är en generell minskning så kan det se väldigt olika ut i olika kommuner. Resultaten visar till exempel att det är mindre vanligt med kontakt mellan föreningar och kommunen i storstadskommuner jämfört med blandade kommuner och landsbygdskommuner.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2012, 2014, 2016, 2018 och 2020.

Figur 4.4. Andel av föreningarna som uppger att de har haft kontakt på kommunal nivå under det senaste året, 2012–2020. Procent.

Olika former av kontakter

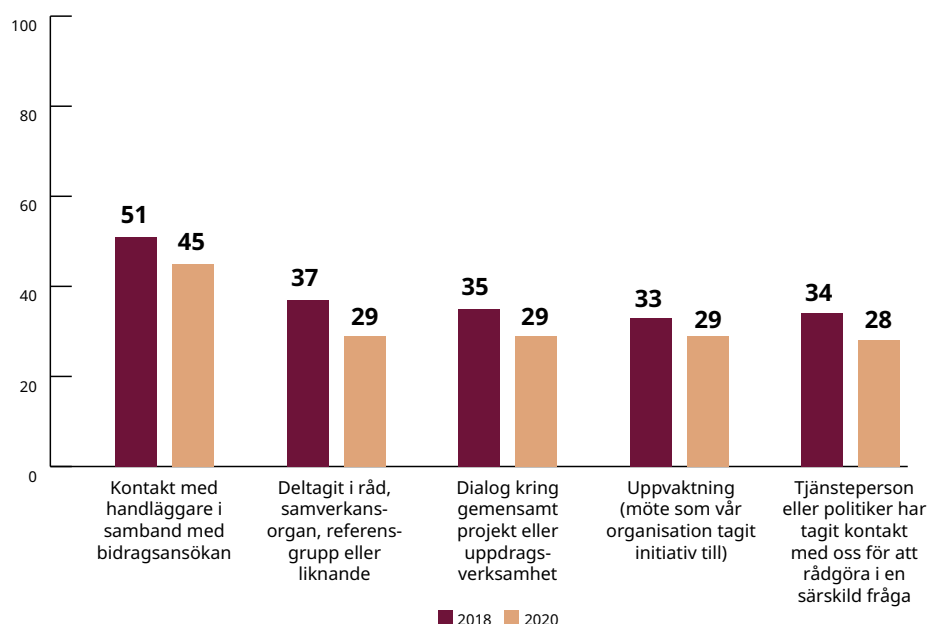
När det gäller kontakten mellan föreningar och kommuner är det tydligt att samtliga av de kontakter som det frågas om i enkäten har minskat jämfört med 2018 (Figur 4.5). Den vanligaste typen av kontakt är med en handläggare från kommunen i samband med bidragsansökan. 45 procent av föreningarna uppger att de haft denna typ av kontakt, medan det är ungefär lika vanligt (28–29 procent) med övriga typer av kontakter (se figur 4.5).

Skillnader mellan olika föreningar

I föreningarnas kontakter på kommunal nivå så var det under 2020:

- Vanligare att idrottsföreningar (77 procent) hade någon kontakt med en kommunal företrädare jämfört med övriga typer av föreningar (55–61 procent beroende på inriktning). Det var också vanligare att man från idrottsföreningarnas sida uppvaktade kommunen, det vill säga hade ett möte på föreningens initiativ, jämfört med övriga typer av föreningar (idrottsföreningar 38 procent, föreningar med annan inriktning 21–26 procent).
- Vanligare att föreningar med anställda (74 procent) hade kontakt med en kommunal företrädare jämfört med föreningar utan anställda (57 procent). Det var också vanligare att föreningar med anställda hade deltagit i råd, samverkansorgan, referensgrupp eller liknande jämfört med föreningar utan anställda (35 respektive 25 procent).

- Vanligare att föreningar i landsbygdskommuner (33 procent) blev kontaktade av tjänsteperson eller politiker för att ge råd i en särskild fråga jämfört med föreningar i storstadskommuner (23 procent).

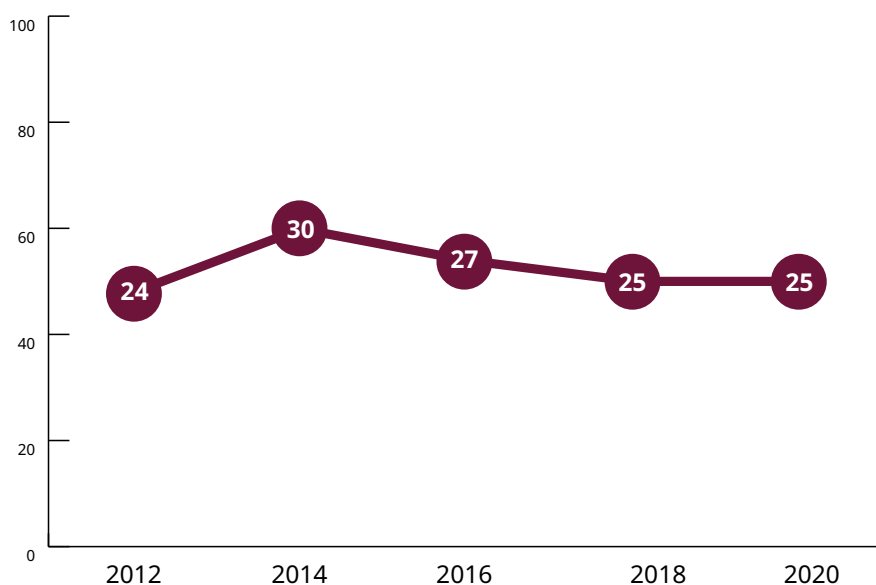

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2018 och 2020.

Figur 4.5. Andel av föreningarna som svarat att de haft olika typer av kontakter på kommunal nivå, 2018 och 2020. Procent.

Ingen förändring av andel föreningar som har kontakt på regional nivå

Det är en lika stor andel av föreningarna (25 procent) som uppger att de har haft kontakt med en representant från regionen under 2020 som för 2018.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2012, 2014, 2016, 2018 och 2020.

Figur 4.6. Andel av föreningarna som uppger att de har haft kontakt på regional nivå under det senaste året, 2012–2020. Procent.

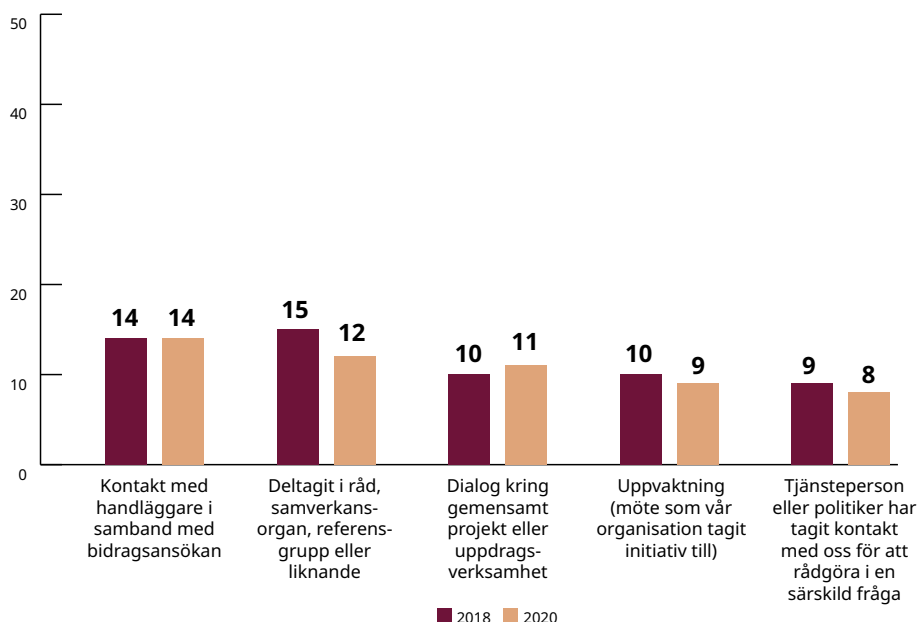
Olika former av kontakt

Figur 4.7 visar hur stor andel av föreningarna som uppger att de har haft en viss form av kontakt med regionerna. Vanligast är att föreningen har haft kontakt med en handläggare i samband med bidragsansökan (14 procent). Vad gäller de olika formerna av kontakter mellan föreningarna och regionerna så är det inga statistiskt säkerställda skillnader mellan 2018 och 2020.

Skillnader mellan olika föreningar

Det är vanligare (34 procent) att större föreningar, med fler än 500 medlemmar, svarar att man har haft kontakt med regionen under året jämfört med mindre föreningar. Bland föreningar med 101–500 medlemmar är det 25 procent som uppger att de har haft kontakt med regionen. Bland föreningar med mindre än 100 medlemmar är det 20 procent som svarar detta.

Det är även vanligare att föreningar med anställda (33 procent) uppger att de har haft kontakt med regionen jämfört med föreningar utan anställda (20 procent).

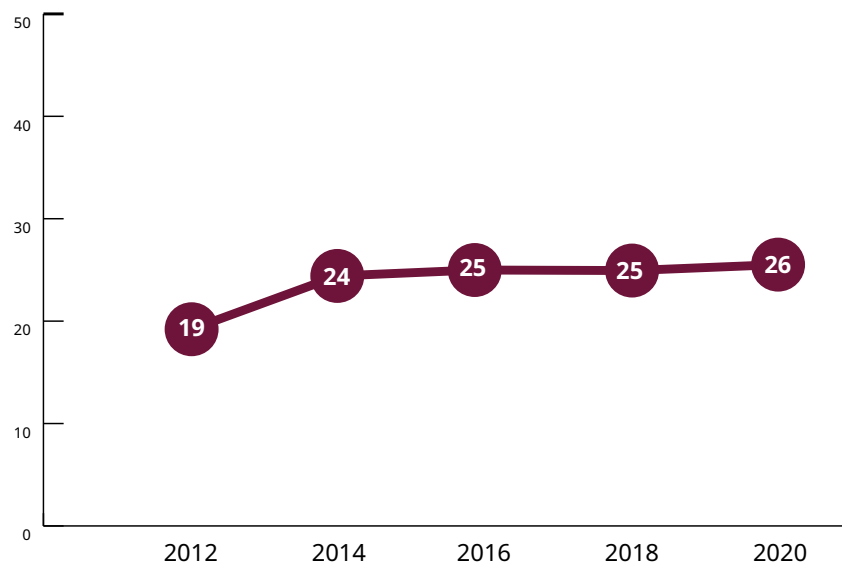

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2018 och 2020.

Figur 4.7. Andel av föreningarna som uppger att de haft olika typer av kontakter på regional nivå, 2018 och 2020. Procent.

Ingen förändring av andel föreningar som har kontakt på statlig nivå

När det gäller kontakter på statlig nivå ligger andelen föreningar som uppger att de haft kontakt med en aktör på statlig nivå kvar på samma nivå som tidigare.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2012, 2014, 2016, 2018 och 2020.

Figur 4.8. Andel av föreningarna som uppger att de har haft kontakt på statlig nivå under det senaste året, 2012–2020. Procent.

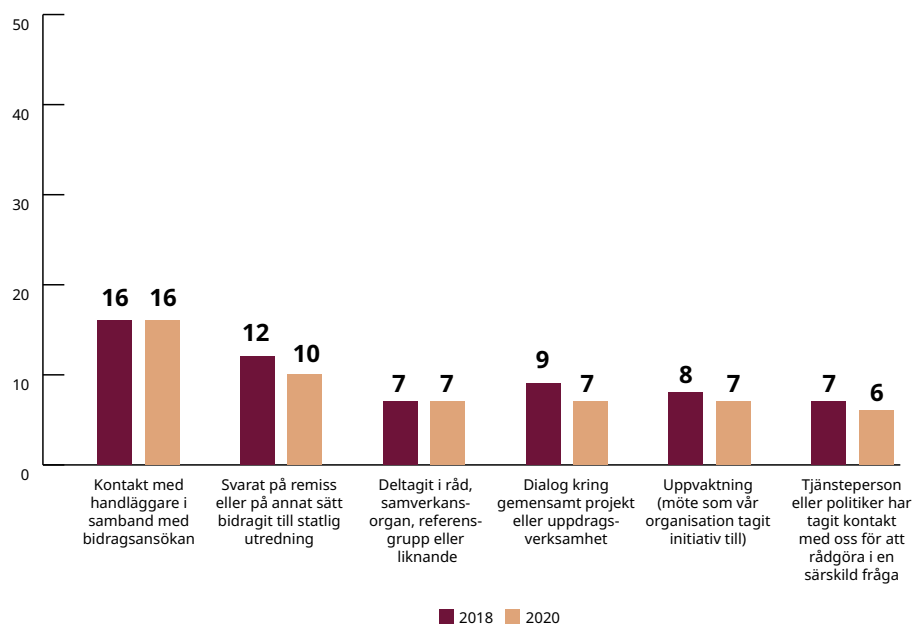
Olika former av kontakt

Det är fortsatt vanligast att föreningarna har kontakt med staten i samband med en bidragsansökan (16 procent). Jämfört med 2018 har det inte skett några statistiskt säkerställda förändringar för någon av de kontakter vi frågar om i enkäten.

Skillnader mellan olika föreningar

I övrigt vad gäller kontakter på statlig nivå så framkommer följande för 2020:

- Det är vanligare att de största föreningarna, med fler än 500 medlemmar, har haft kontakt med en statlig företrädare. För dessa föreningar är andelen 44 procent medan den bland föreningar med färre än 500 medlemmar är ungefär 20 procent.
- Det är också vanligare att de största föreningarna har haft ett möte med någon statlig företrädare på föreningens egna initiativ. 13 procent av de största föreningarna uppgav att man hade haft ett sådant möte medan det för de mindre föreningarna var 3–5 procent som svarade detta.
- Det är vanligare att föreningar med anställda (37 procent) har haft kontakt med en statlig företrädare jämfört med föreningar utan anställda (18 procent).
- Det är mindre vanligt att kulturföreningar (3 procent) och idrottsföreningar (6 procent) har svarat på remiss eller bidragit till en statlig utredning jämfört med intresseorganisationer och övriga typer av föreningar (båda 12 procent).

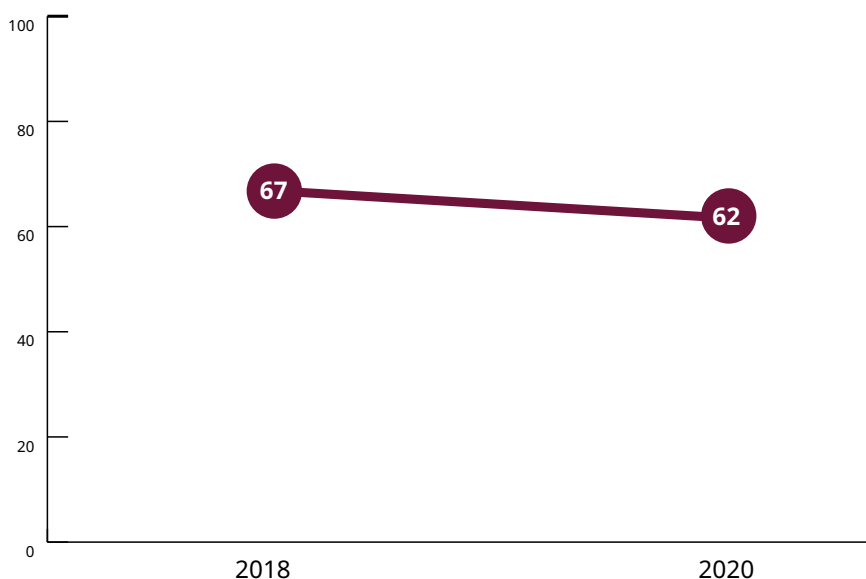

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2018 och 2020.

Figur 4.9. Andel av föreningarna som svarat att de haft olika typer av kontakter på statlig nivå, 2018 och 2020. Procent.

Färre föreningar är nöjda med samarbetsklimatet

I enkäten får föreningarna ta ställning till påståendet *”De företrädare (politiker eller tjänsteperson) vi har kontakt med bidrar till ett bra samarbetsklimat”*. Jämfört med 2018 (67 procent) har andelen som instämmer minskat med fem procentenheter till 62 procent 2020 (figur 4.10).

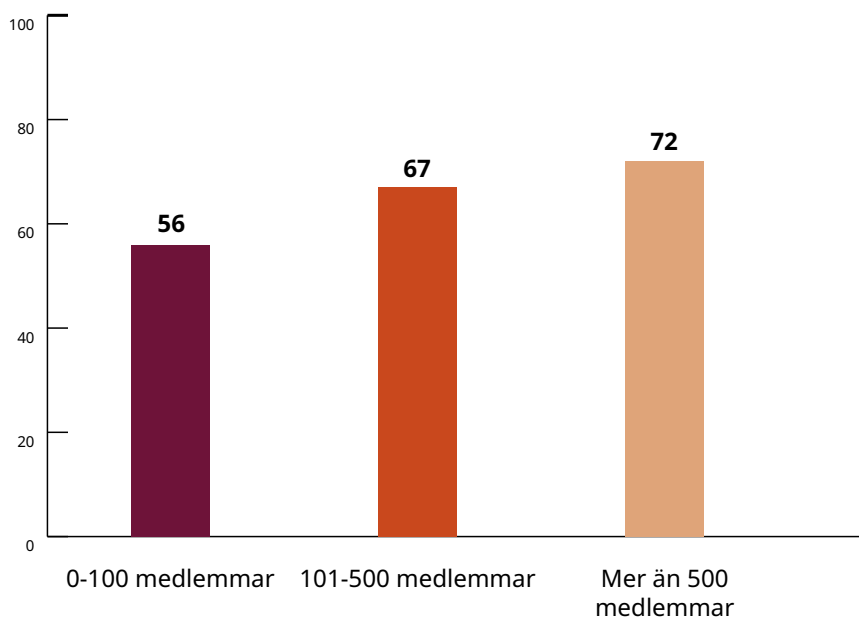

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2018 och 2020.

Figur 4.10. Andel av föreningarna som uppger att de företrädare de har haft kontakt med bidragit till ett bra samarbetsklimat, 2018 och 2020. Procent.

Skillnader mellan olika föreningar

De minsta föreningarna (0–100 medlemmar) upplever i mindre utsträckning än övriga att de politiker och tjänstepersoner de har haft kontakt med bidragit till ett bra samarbetsklimat (se figur 4.11). Resultaten visar också att föreningar med anställda (71 procent) i större utsträckning än föreningar utan anställda (59 procent) anser att de företrädare som de har haft kontakt med bidragit till ett bra samarbetsklimat.

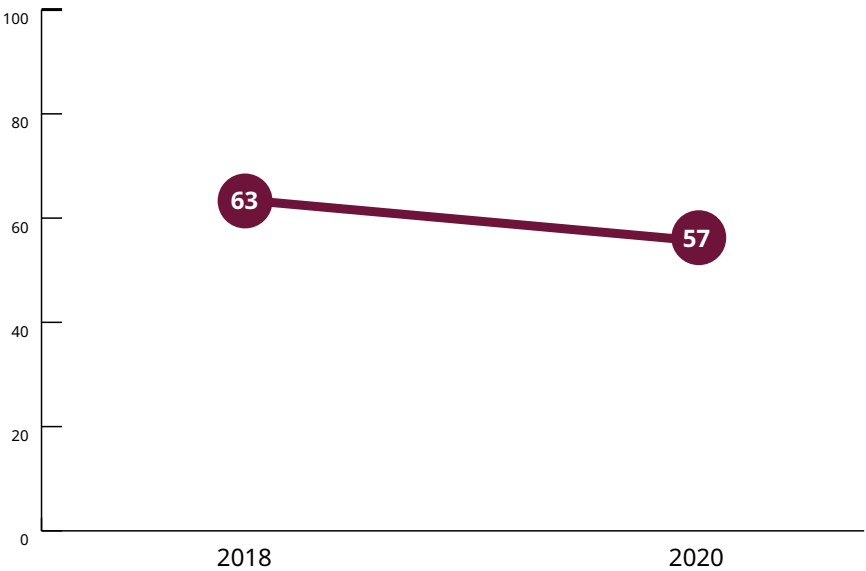

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2018 och 2020.

Figur 4.11. Andel av föreningarna som uppger att politiker och tjänstepersoner bidrar till ett bra samarbetsklimat, efter storlek, 2020. Procent.

Färre föreningar känner sig lyssnade på

Föreningarna uppmanas i enkäten att ta ställning till påståendet *"De företrädare (politiker eller tjänsteperson) vi har kontakt med lyssnar på oss"*. Andelen som instämmer, det vill säga svarar *"Stämmer ganska bra"* eller *"Stämmer mycket bra"*, har minskat från 63 procent 2018 till 57 procent 2020 (figur 4.12).

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2018 och 2020.

Figur 4.12. Andel av föreningarna som upplever att företrädare (politiker eller tjänstepersoner) lyssnar på dem, 2018 och 2020. Procent.

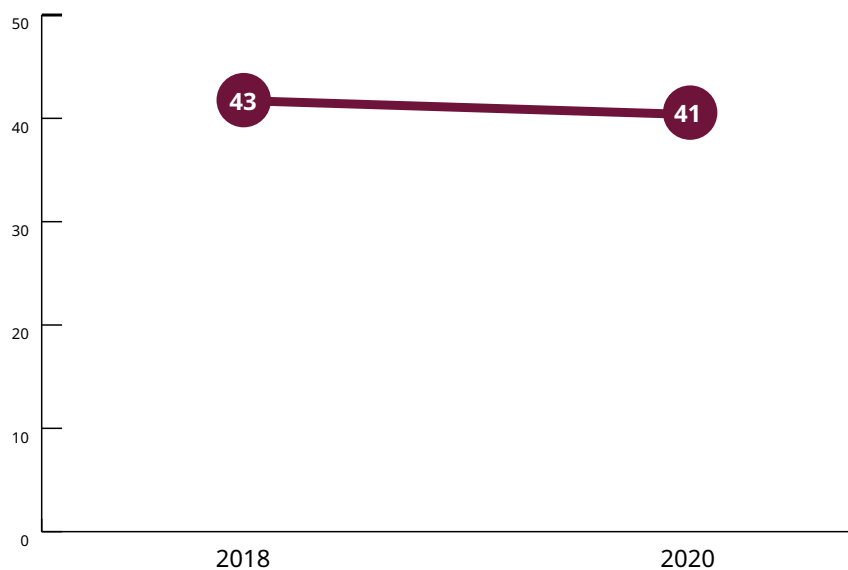
Skillnader mellan olika föreningar

I resultaten framkommer följande:

- En mindre andel av de mindre föreningarna upplever att offentliga företrädare lyssnar på dem. För föreningar med 0–100 medlemmar är det 48 procent som anger att de blir lyssnade på. För föreningar med 101–500 medlemmar är andelen 61 procent och för de största föreningarna, med fler än 500 medlemmar, är motsvarande andel 66 procent.
- Föreningar med anställda (64 procent) uppger i högre utsträckning att de blir lyssnade på jämfört med föreningar utan anställda (53 procent).

Större föreningar upplever oftare att deras synpunkter har betydelse

Det är 41 procent av föreningarna som, med avseende på kontakten mellan föreningarna och offentliga företrädare, instämmer i påståendet *"Våra synpunkter har betydelse för de beslut som fattas"*. Jämfört med 2018 är det ingen statistiskt säkerställd skillnad.

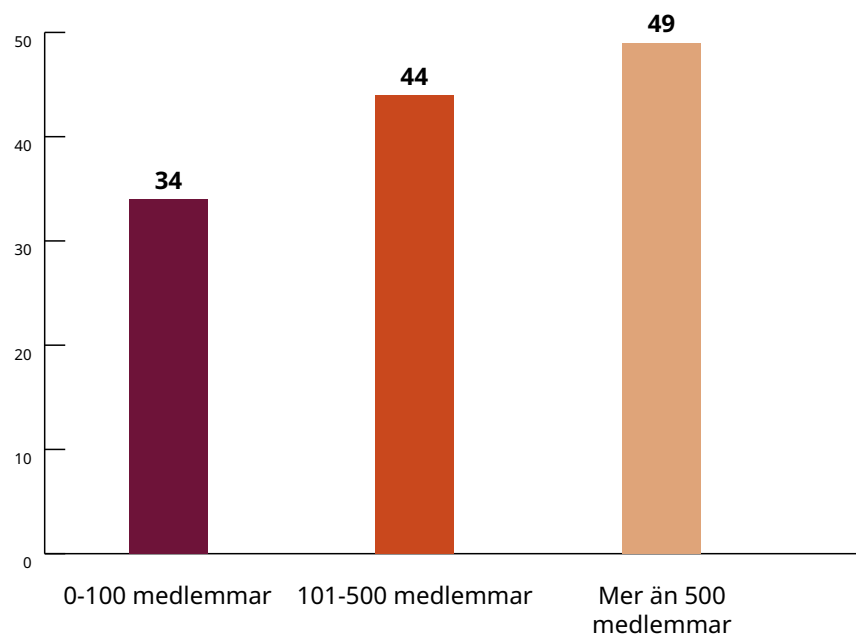

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2018 och 2020.

Figur 4.13. Andel av föreningarna som upplever att deras synpunkter har betydelse för de beslut som fattas, 2018 och 2020. Procent.

Skillnader mellan olika föreningar

Det är tydligt att de minsta föreningarna inte känner att deras synpunkter har betydelse i samma utsträckning som de större föreningarna (se figur 4.14). Föreningar med anställda (48 procent) upplever också i högre utsträckning än föreningar utan anställda (38 procent) att deras synpunkter har betydelse.

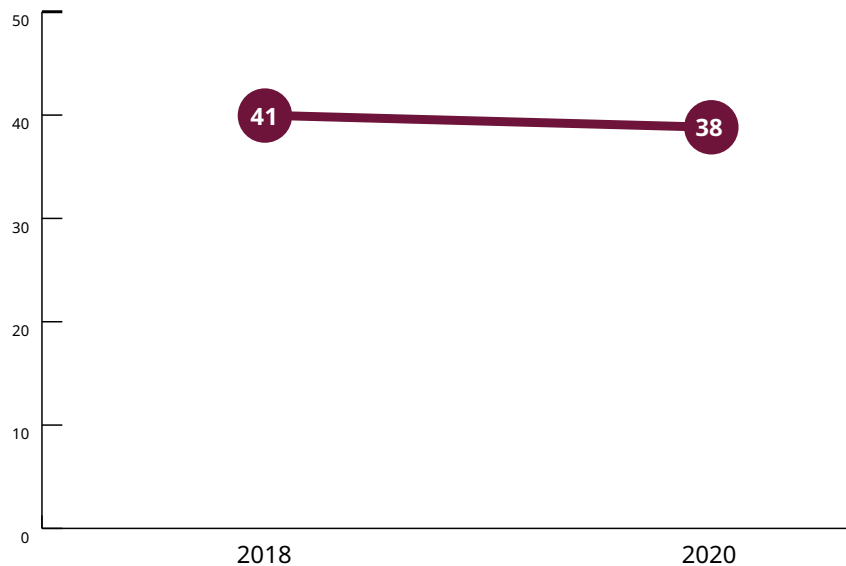

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

Figur 4.14. Andel av föreningarna som anser att deras synpunkter har betydelse i kontakten med offentliga företrädare, efter storlek, 2020. Procent.

Lättare komma i kontakt med politiker i landsbygdskommuner jämfört med andra kommuner

Det är 38 procent av alla föreningar i undersökningen som uppger att det är lätt att komma i kontakt med ansvariga politiker, vilket innebär att en majoritet inte anser att det är lätt. Jämfört med 2018 är det ingen statistiskt säkerställd skillnad.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2018 och 2020.

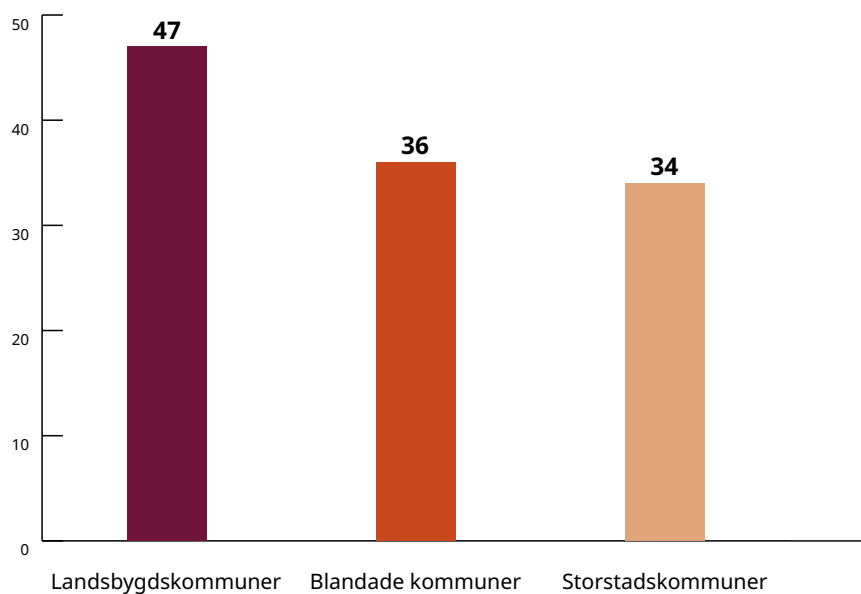
Figur 4.15. Andel av föreningarna som upplever att det är lätt att komma i kontakt med ansvariga politiker, 2018 och 2020. Procent.

Skillnader mellan olika föreningar

Figur 4.16 visar att föreningar som verkar i landsbygdskommuner (47 procent) i högre utsträckning än föreningar i övriga kommuntyper (34–36 procent) svarar att det är lätt att komma i kontakt med ansvariga politiker.

Resultaten visar också följande:

- Större föreningar svarar att det är lättare att komma i kontakt med politiker. För de största föreningarna (101–500 medlemmar) är andelen som svarar att det är lätt att komma i kontakt med politiker 49 procent. Bland de medelstora föreningarna (101–500 medlemmar) är det 41 procent som svarar detta. För de mindre föreningarna (med färre än 100 medlemmar) är motsvarande andel 28 procent.
- Föreningar med anställda (43 procent) anser i högre utsträckning än föreningar utan anställda (35 procent) att det är lätt att komma i kontakt med ansvariga politiker.

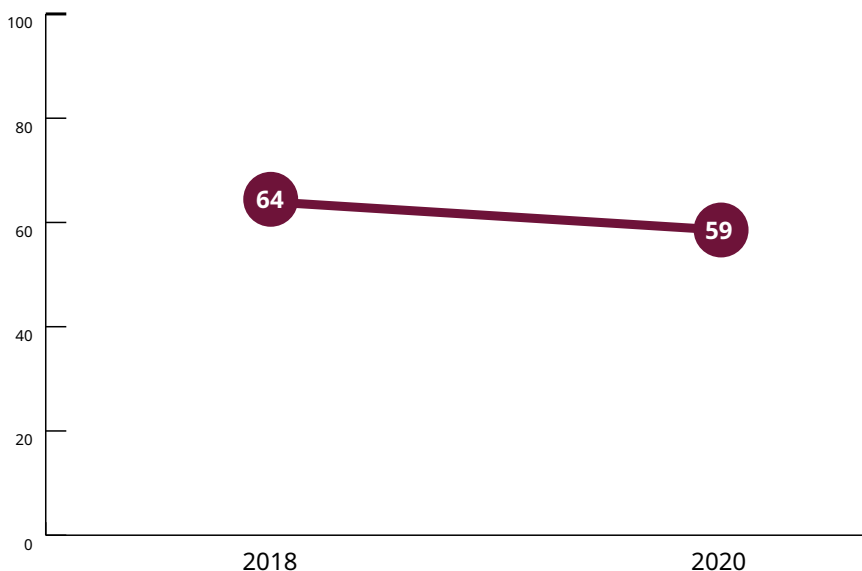
Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

Figur 4.16. Andel av föreningarna som uppger att det är lätt att komma i kontakt med en ansvarig politiker, efter kommuntyp, 2020. Procent.

Mindre lätt att komma i kontakt med ansvariga tjänstepersoner jämfört med 2018

Det är 59 procent av föreningarna som år 2020 uppger att det är lätt att komma i kontakt med ansvariga tjänstepersoner. Det är en minskning med 5 procentenheter jämfört med 2018 (se figur 4.17).

59

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2018 och 2020.

Figur 4.17. Andel av föreningarna som upplever att det är lätt att komma i kontakt med ansvariga tjänstepersoner, 2018 och 2020. Procent.

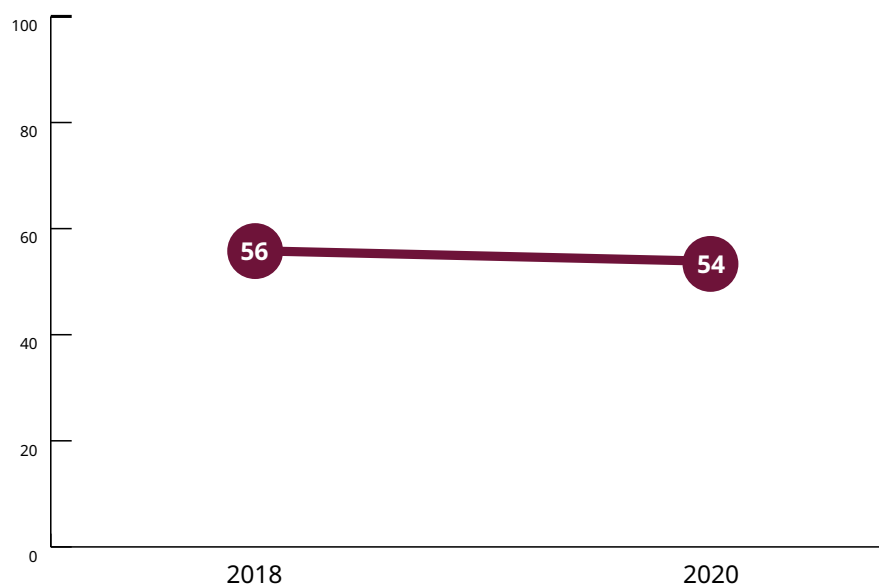
Skillnader mellan olika föreningar

När det gäller skillnader mellan olika föreningar så visar resultaten följande:

- Föreningar i landsbygdskommuner (64 procent) uppger i högre utsträckning än föreningar i storstadskommuner (54 procent) att det är lätt att komma i kontakt med ansvariga tjänstepersoner. För blandade kommuner är andelen 59 procent vilket inte är en statistiskt säkerställd skillnad jämfört med de båda övriga.
- Större föreningar uppger oftare att det är lätt att komma i kontakt med tjänstepersoner. För föreningar med 101–500 medlemmar är andelen 65 procent. För föreningar med fler än 500 medlemmar är andelen 64 procent. För föreningar med färre än 100 medlemmar är andelen 50 procent.
- Föreningar med anställda (66 procent) uppger i högre utsträckning än föreningar utan anställda (54 procent) att det är lätt att komma i kontakt med ansvariga tjänstepersoner.

Hälften av föreningarna uppger att offentliga företrädare har förståelse för deras villkor och förutsättningar

Det är 54 procent av föreningarna som uppger att de företrädare de möter har förståelse för organisationens villkor och förutsättningar. Det är ingen statistiskt säkerställd skillnad jämfört med 2018.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2018 och 2020.

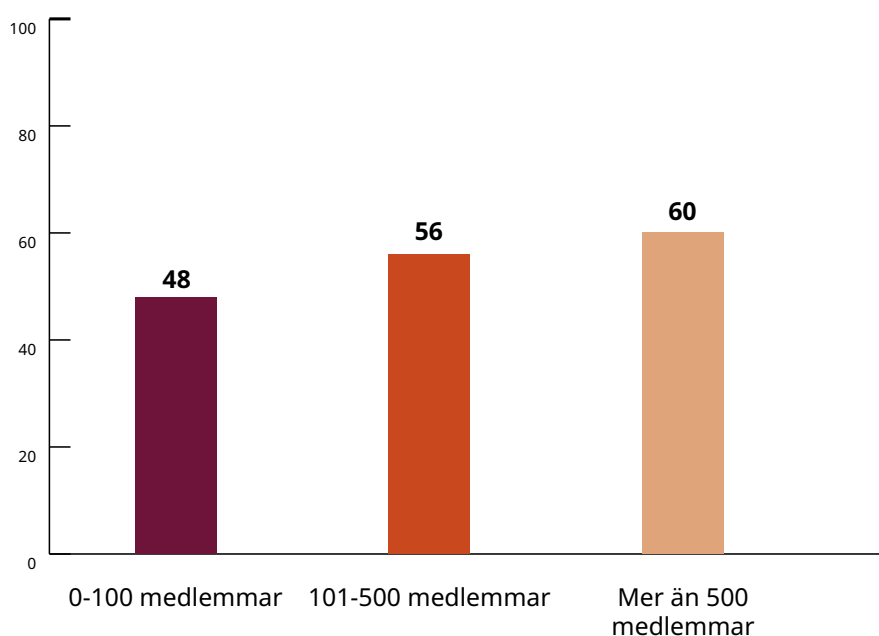
Figur 4.18. Andel av föreningarna som upplever att de företrädare de möter har förståelse för organisationens villkor och förutsättningar, 2018 och 2020. Procent.

Skillnader mellan olika föreningar

Det är vanligare att större föreningar svarar att de företrädare man möter har förståelse för föreningens villkor och förutsättningar jämfört med mindre föreningar (figur 4.19).

Följande framkommer också:

- Föreningar i storstadskommuner anser i lägre utsträckning (48 procent) än föreningar i blandade kommuner (57 procent) att de offentliga företrädare man möter har förståelse för föreningens villkor och förutsättningar. För föreningar i landsbygdskommuner är andelen 54 procent.
- Föreningar med anställda (58 procent) anser i högre utsträckning än föreningar utan anställda (51 procent) att de offentliga företrädare de möter har förståelse för föreningens villkor och förutsättningar.

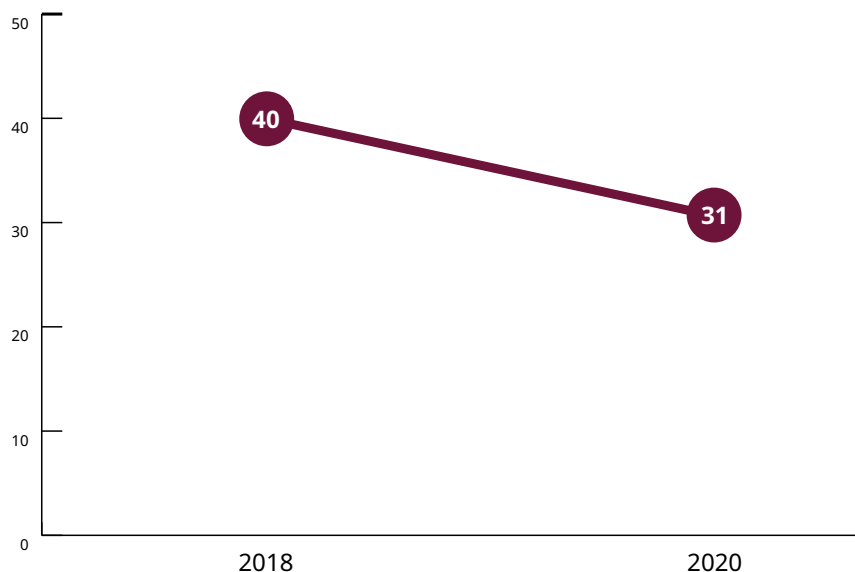

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

Figur 4.19. Andel av föreningarna som uppger att de företrädare man möter har förståelse för organisationens villkor och förutsättningar, efter storlek, 2020. Procent.

Färre föreningar anser att de har goda möjligheter till insyn

För att det civila samhället ska kunna fullgöra sin roll som röstbärare och opinionsbildare krävs det öppenhet och transparens från offentlig sektor. I enkäten tillfrågas föreningarna om de anser att de har möjlighet till god insyn i politiska beslutsprocesser som rör föreningens verksamhet. En majoritet av föreningarna anser *inte* att de har god möjlighet till insyn. Det är 31 procent av föreningar som 2020 anser att det finns goda möjligheter till insyn, en minskning med 9 procentenheter jämfört med 2018 (figur 4.20).

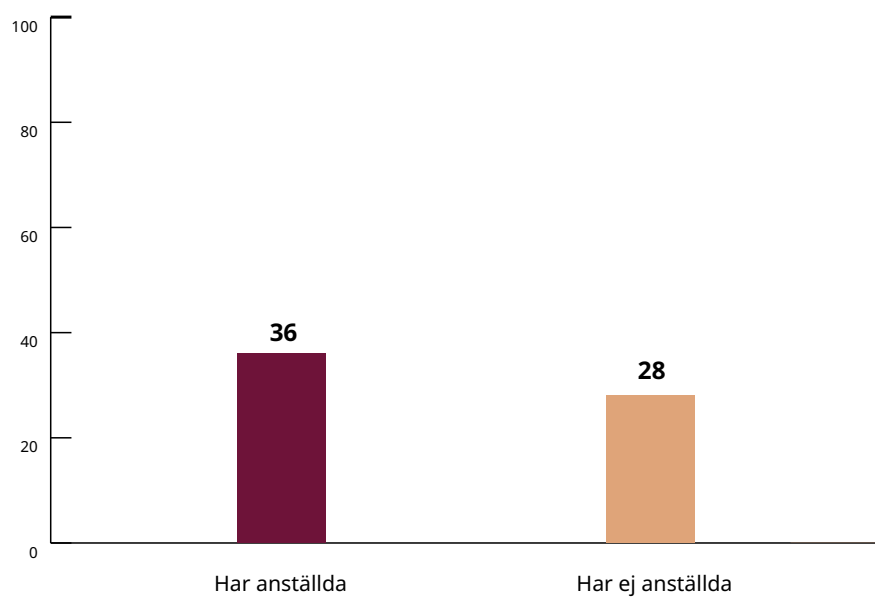
Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2018 och 2020.

Figur 4.20. Andel av föreningarna som anser att de har goda möjligheter till insyn i politiska beslutsprocesser som rör verksamheten, 2018 och 2020. Procent.

Skillnader mellan olika föreningar

De minsta föreningarna (0–100 medlemmar) anser mer sällan att de har goda möjligheter till insyn jämfört med större föreningar (fler än 100 medlemmar).

Figur 4.21 visar att föreningar med anställda (36 procent) i större utsträckning än föreningar utan anställda (28 procent) anser att det finns goda möjligheter till insyn.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

Figur 4.21. Andel av föreningarna som uppger att de har goda möjligheter till insyn, uppdelat på föreningar med och utan anställda, 2020. Procent.

5

Självständighet och demokrati

Detta kapitel redovisar resultaten från frågor som handlar om föreningarnas förutsättningar att självständigt bedriva sin verksamhet. Utöver detta redovisas även i vilken utsträckning föreningarna själva upplever att offentlig finansiering begränsat deras självständighet eller oberoende.

Det civila samhället har en viktig roll i demokratin. Den handlar bland annat om att granska offentlig verksamhet och bevaka olika gruppers intressen. Organisationerna och deras medlemmar ska ha möjlighet att självständigt bedriva sin verksamhet utan obefogad kontroll eller inblandning av offentliga aktörer. För att kunna leva upp till detta så är det bland annat viktigt att föreningarna inte känner sig begränsade av offentlig finansiering (Prop. 2009/10:55). Därför är det viktigt att följa upp den delen av föreningarnas finansiering som är villkorad till särskilda ändamål och att föreningarna inte upplever att offentlig finansiering begränsar deras möjlighet att framföra kritik eller uttrycka sina åsikter.

Sammanfattning

Resultaten från årets enkät visar följande:

- Majoriteten av föreningarna svarar att mindre än hälften av de medel de får från offentliga aktörer är villkorade till särskilda projekt eller ändamål. Det är inga statistiskt säkerställda skillnader mellan de medel som ges av kommunala, regionala eller statliga aktörer.
- I jämförelse med 2018 är det i årets enkät en mindre andel av föreningarna som upplever att offentlig finansiering begränsat deras självständighet eller oberoende.
- Bland de föreningar som svarar att offentlig finansiering begränsat deras självständighet är det ungefär lika vanligt att föreningar svarar att det skett genom direkt påverkan från det offentliga, som att det skett genom självzensur från föreningars sida. Med självzensur menas att föreningar själva undviker att göra eller uttrycka vissa saker av rädsla för att stöta sig med offentliga aktörer.

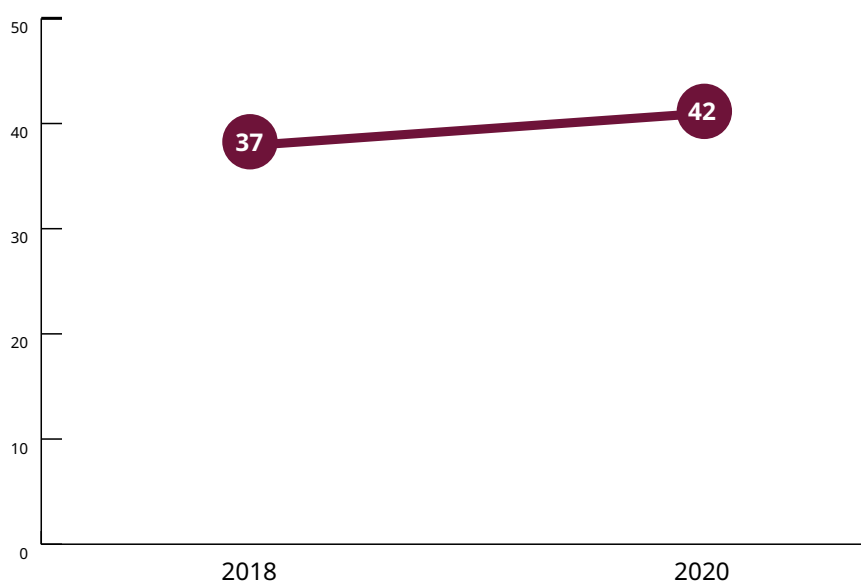
De flesta föreningar uppger att majoriteten av deras offentliga finansiering inte är villkorad

I enkäten frågar vi föreningarna hur stor andel av de ekonomiska medel de får från stat, region eller kommun som endast kan användas för särskilda projekt eller ändamål. Vi delar sedan in svaren baserat på om föreningarna angivit hälften eller mer respektive mindre än hälften.⁶ Föreningar som på annan plats i enkäten svarat att de inte har några intäkter från aktören i fråga har exkluderats.

Majoriteten av föreningarna svarar att mindre än hälften av medlen de får endast kan användas för ett särskilt projekt eller ändamål. Det är i årets enkät ingen statistiskt säkerställd skillnad mellan kommunal (42 procent), regional (44 procent) eller statlig nivå (44 procent).

Ökning av villkorad ersättning bland intresseorganisationer på kommunal nivå

Figur 5.1 visar hur stor andel av alla föreningar som uppgett att minst hälften av de kommunala medel som föreningen fått endast får användas till ett särskilt projekt eller ändamål. Bland de föreningar som uppgett att de får intäkter från kommuner är det 42 procent som 2020 uppger att minst hälften av dessa endast får användas till särskilda projekt eller ändamål. Jämfört med 2018 är det ingen statistiskt säkerställd skillnad.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2018 och 2020.

Figur 5.1. Andel av föreningarna som uppger att minst hälften av de medel man får från kommunen endast kan användas till särskilda projekt eller ändamål, 2018 och 2020. Procent.

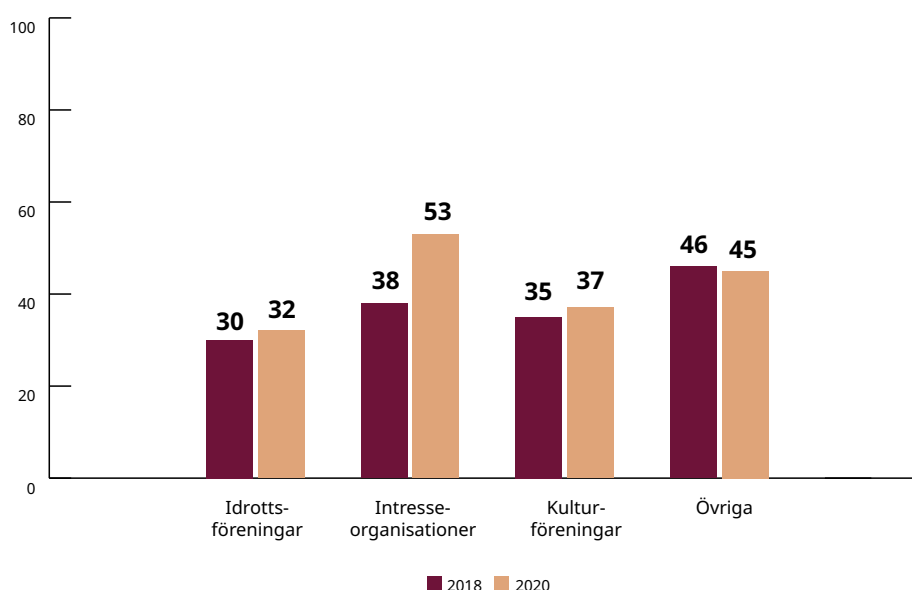
Kommentar: Föreningar som uppgett att de inte har några intäkter från kommunen är exkluderade.

⁶ Frågan lyder: Hur stor andel av de ekonomiska medel ni får från stat, region eller kommun kan endast användas till särskilda projekt eller ändamål? Svartalternativen är: "Ingen del alls", "En mindre andel", "Ungefär hälften", "En övervägande andel" och "Allt".

Skillnader mellan olika föreningar

Figur 5.2 visar att det i årets enkät är minst vanligt med kommunala medel för särskilda projekt eller ändamål bland idrottsföreningar (32 procent) och mest vanligt inom gruppen intresseorganisationer (53 procent). För föreningar med annan inriktning är det mellan 37 och 45 procent som svarar att minst hälften av deras kommunala finansiering är villkorad för särskilda projekt eller ändamål.

För föreningar som är intresseorganisationer har det skett en ökning jämfört med 2018. År 2018 var det 38 procent av intresseorganisationerna som uppgav att minst hälften av de kommunala medel som föreningen erhöll endast fick användas till särskilda projekt eller ändamål. 2020 är det 53 procent. För föreningar med övriga typer av inriktningar har det inte skett någon förändring mot tidigare (figur 5.2).

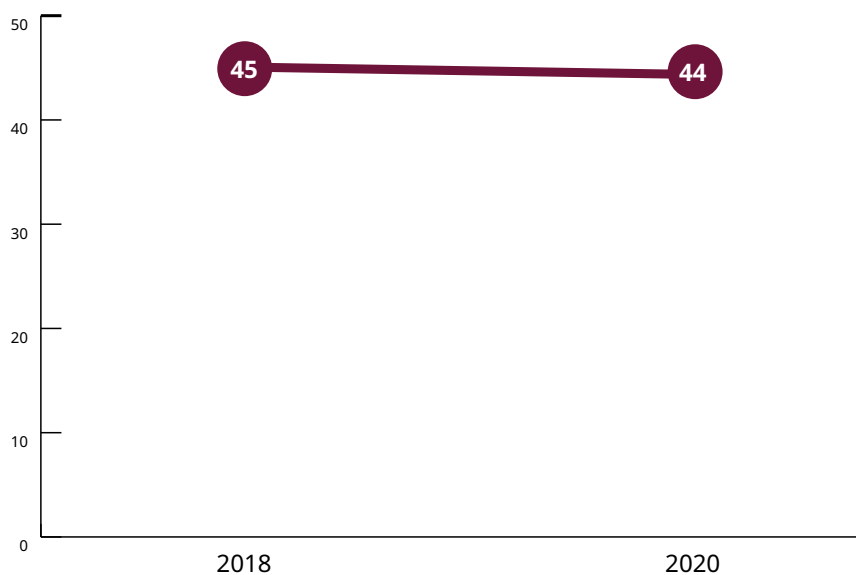
Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2018 och 2020.

Figur 5.2. Andel av föreningarna som uppger att minst hälften av de medel man får från kommunen endast kan användas till särskilda projekt eller ändamål, efter inriktning, 2018–2020. Procent.

Kommentar: Föreningar som uppgett att de ej har några intäkter från kommunen är exkluderade.

Mindre vanligt med villkorade regionala medel till idrottsföreningar

Av alla de föreningar som uppgett att de har intäkter från regionen så är det 44 procent som uppger att minst hälften av dessa medel är öronmärkta för ett särskilt projekt eller ändamål. Andelen är på samma nivå år 2018.

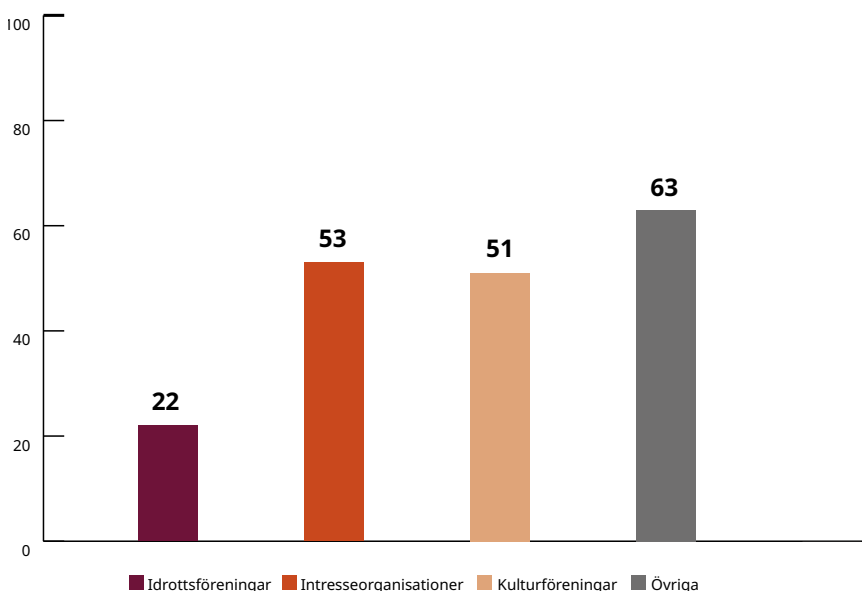
Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2018 och 2020.

Figur 5.3. Andel av föreningarna som uppger att minst hälften av de medel man får från regionen endast kan användas till särskilda projekt eller ändamål, 2018–2020. Procent.

Kommentar: Föreningar som uppgett att de ej har några intäkter från regionen är exkluderade.

Skillnader mellan olika föreningar

Det är mindre vanligt att idrottsföreningar (22 procent) som har intäkter från regionen uppger att minst hälften av dessa medel endast får användas till ett särskilt projekt eller ändamål, jämfört med föreningar med annan inriktning (51–63 procent).

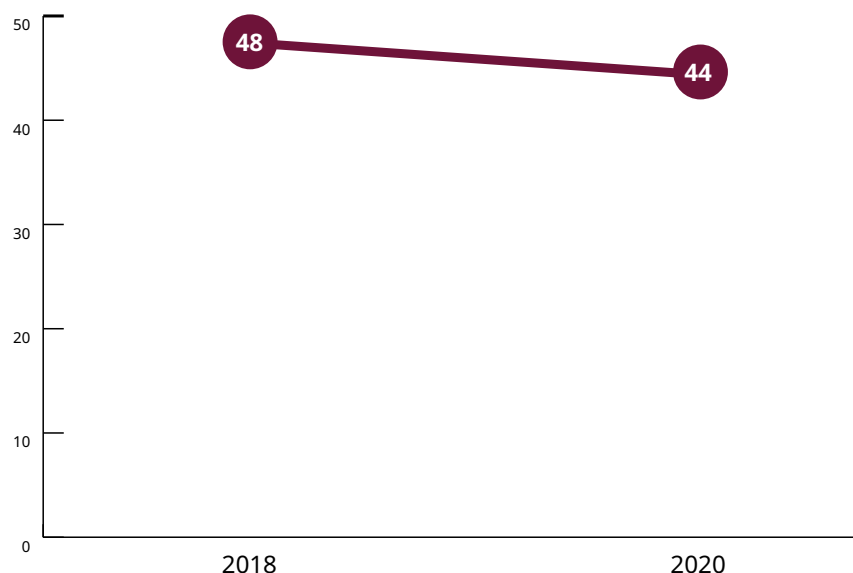
Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

Figur 5.4. Andel av föreningarna som uppger att minst hälften av de medel man får från regionen endast kan användas till särskilda projekt eller ändamål, efter inriktning. 2020. Procent.

Kommentar: Föreningar som uppgett att de ej har några intäkter från regionen är exkluderade.

Vanligare med villkorade statliga medel för föreningar som är aktiva på nationell och internationell nivå

44 procent av föreningarna som uppger att minst hälften av de statliga medel som föreningarna erhåller endast får användas till ett särskilt projekt eller ändamål. Jämfört med 2018 är det ingen statistiskt säkerställd skillnad.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2018 och 2020.

Figur 5.5. Andel av föreningarna som uppger att minst hälften av de medel man får från staten endast kan användas till särskilda projekt eller ändamål, 2018 och 2020. Procent.

Kommentar: Föreningar som uppgett att de ej har några intäkter från staten är exkluderade.

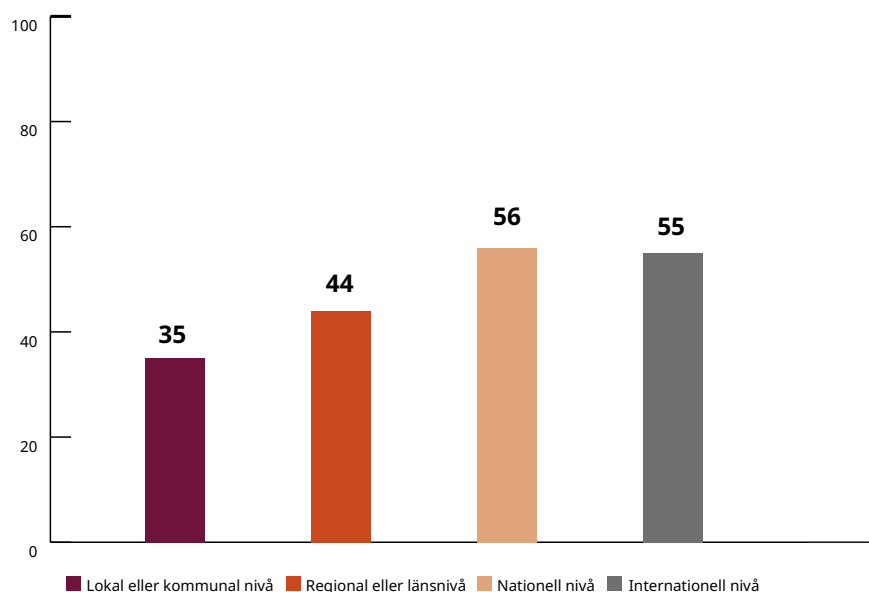
Skillnader mellan olika föreningar

Det är vanligare med en större andel öronmärkta statliga medel bland organisationer som är aktiva på internationell och nationell nivå i jämförelse med lokala föreningar. Dessa skillnader visar figur 5.6.

De minsta föreningarna (0–100 medlemmar) uppger i större utsträckning än de stora föreningarna att minst hälften av de medel man får från staten är öronmärkta för särskilda projekt eller ändamål. För de minsta föreningarna är andelen 56 procent. För de medelstora föreningarna (101–500 medlemmar) är motsvarande andel 36 procent och för de största föreningarna (fler än 500 medlemmar) är andelen 40 procent.

I övrigt framkommer även följande i resultaten:

- Det är vanligare att föreningar från storstadskommuner (52 procent) uppger att minst hälften av föreningens statliga medel är öronmärkta för ett särskilt projekt eller ändamål i jämförelse med föreningar från blandade kommuner (38 procent). För föreningar från landsbygdskommuner är andelen 46 procent.
- Det är mindre vanligt att idrottsföreningar uppger att minst hälften av föreningens statliga medel är öronmärkta för ett särskilt projekt eller ändamål. Bland idrottsföreningarna är det 24 procent som uppger detta medan andelen bland föreningar med annan inriktning är mellan 54 och 61 procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

Figur 5.6. Andel av föreningarna som uppger att minst hälften av de medel man får från staten endast kan användas till särskilda projekt eller ändamål, efter verksamhetsnivå, 2020. Procent.

Kommentar: Föreningar som uppgett att de ej har några intäkter från kommunen är exkluderade.

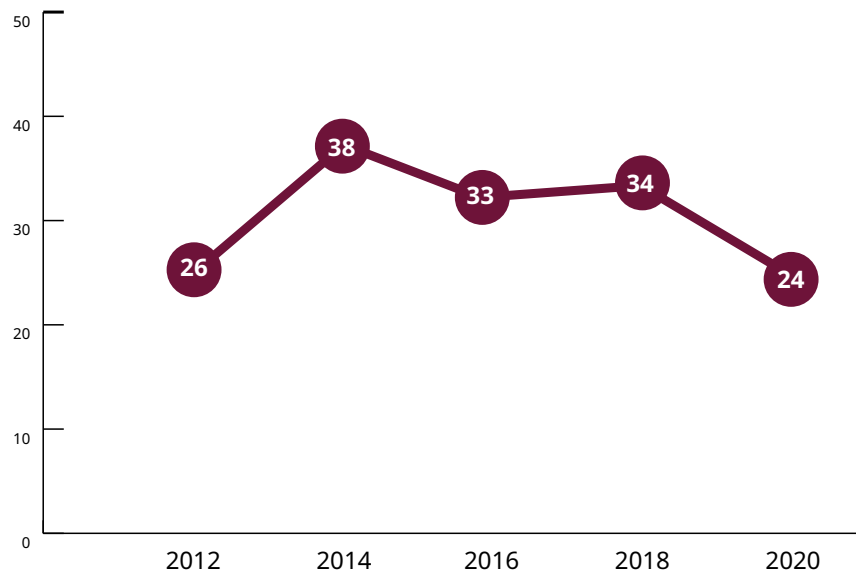
Färre föreningar upplever att offentlig finansiering begränsat föreningens självständighet eller oberoende

24 procent av föreningarna uppger att offentlig finansiering i någon utsträckning begränsat deras självständighet eller oberoende.⁷ Det är en minskning jämfört med 2018 då motsvarande andel var 34 procent. Figur 5.7 visar hur utvecklingen sett ut över tid.

Frågan om offentlig finansiering har begränsat föreningens självständighet eller oberoende har förändrats något i årets enkät. Det innebär att resultaten inte är helt jämförbara med tidigare år.⁸

⁷ Svarsalternativen på frågan är "Inte alls", "I ganska liten utsträckning", "I viss utsträckning", "I ganska stor utsträckning" samt "I mycket stor utsträckning". Bland de föreningar som uppger att offentlig finansiering har begränsat deras självständigt så är det ungefär 59 procent som uppger "I ganska liten utsträckning", ungefär 31 procent som uppger "I viss utsträckning", ungefär 8 procent som uppger "I ganska stor utsträckning" och ungefär 2 procent som uppger "I mycket stor utsträckning".

⁸ År 2012, 2014, 2016 och 2018 skiljde enkäten inte på om föreningen upplevt en sådan begränsning genom direkt påverkan från det offentliga eller genom så kallad självzensur. I årets enkät är det istället två separata frågor där föreningen får ta ställning till om offentlig finansiering påverkat föreningens självständighet eller oberoende "Genom direkt påverkan från det offentliga" eller "Genom att vår organisation själva valt att inte göra/uttrycka vissa saker, s.k. självzensur". Alla föreningar som svarar att de upplevt sig begränsade på någon av dessa två delfrågor räknas sedan som att de upplevt sig begränsade på den övergripande frågan. Svaren på dessa delfrågor redovisas längre ner i rapporten.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2012, 2014, 2016, 2018 och 2020.

Figur 5.7. Andel av föreningarna som upplever att offentlig finansiering i någon utsträckning har begränsat föreningens självständighet eller oberoende, 2012-2020. Procent.

Skillnader mellan olika föreningar

Det är vanligare att föreningar med anställda (31 procent) uppger att offentlig finansiering begränsat föreningens självständighet jämfört med föreningar utan anställda (19 procent).

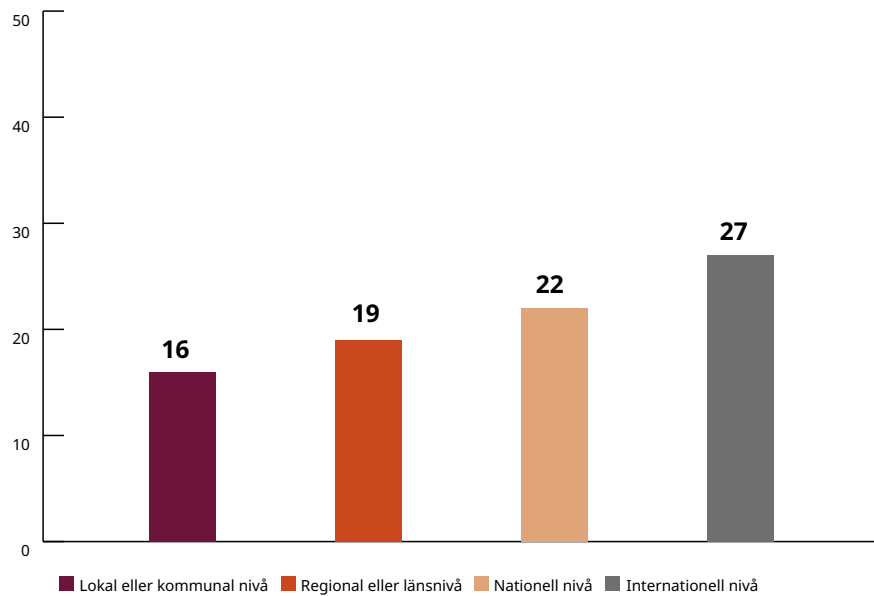
Olika typer av begränsningar

I årets undersökning undersöktes även två olika former av begränsningar. Dels om föreningar upplever att deras självständighet begränsas genom en direkt påverkan från det offentliga. Dels genom att föreningar själva undviker att göra eller uttrycka vissa saker av rädsla för att stöta sig med offentliga aktörer, så kallad själv-censur.

Det är ungefär lika vanligt att föreningar upplever sig begränsade av offentlig finansiering genom en direkt påverkan från det offentliga (18 procent) som av självcensur (19 procent). Det är vanligt att föreningar som uppger att de känner sig begränsade genom direkt påverkan från det offentliga även svarar att de ägnar sig åt självcensur och vice versa.

Det är vanligare att föreningar med anställda upplever båda dessa typer av begränsningar jämfört med föreningar utan anställda.

- Resultaten visar också att föreningar som är aktiva på internationell nivå (27 procent) i högre utsträckning upplever att offentlig finansiering begränsat deras självständighet genom direkt påverkan från det offentliga, jämfört med föreningar på lokal/kommunal nivå (16 procent). För föreningar som är aktiva på andra nivåer (19 och 22 procent) finns inga statistiskt säkerställda skillnader (figur 5.8).

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

Figur 5.8. Andel av föreningarna som svarar att de upplevt sig begränsade av offentlig finansiering genom en direkt påverkan från det offentliga, 2020. Uppdelat på verksamhetsnivå. Procent.

Kommentar: Diagrammet visar hur vanligt det är att föreningar som är aktiva på olika nivåer upplever sig begränsade genom en direkt påverkan från en offentlig aktör. Diagrammet säger dock ingenting om på vilken nivå de offentliga aktörer befinner sig som föreningarna upplever dessa begränsningar ifrån.

6

Uppföljning av principerna

Detta kapitel belyser och diskuterar de resultat som presenterats utifrån de principer som slogs fast i propositionen *En politik för det civila samhället* (Prop. 2009/10:55).

De sex principer som ligger till grund för uppföljningen av villkoren för det civila samhället är:

- Självständighet och oberoende
- Dialog
- Kvalitet
- Långsiktighet
- Öppenhet och insyn
- Mångfald

Självständighet och oberoende

Organisationerna och deras medlemmar ska ha möjlighet att självständigt bedriva sin verksamhet utan obefogad kontroll eller inblandning av offentliga aktörer. Ett sätt att bedöma förutsättningarna för självständighet och oberoende är utifrån hur stor andel av föreningarnas inkomster som är villkorad ersättning. Med villkorad ersättning menas att föreningen endast kan använda medlen till en viss typ av verksamhet. Andelen föreningar som uppger att större delen av de offentliga medel de får endast kan användas till ett särskilt ändamål ligger kvar på samma nivå som 2018.

Det är en fjärdedel av föreningarna som svarar att offentlig finansiering har begränsat deras självständighet och oberoende. Andelen har minskat jämfört med 2018 vilket är en positiv utveckling utifrån principen. Bland de föreningar som svarar att offentlig finansiering begränsat deras självständighet och oberoende är det i årets enkät ungefär lika vanligt att föreningarna upplever att de själva begränsar sig genom självinsur som att de upplever en direkt påverkan från det offentliga.

Vidare är det viktigt att det finns en balans mellan olika inkomstkällor och det finns goda möjligheter för det civila samhället att upprätthålla en hög grad av egenfinansiering. Medlemsavgifter fortsätter vara en viktig inkomstkälla för fler föreningar. Medlemsavgifter är en form av egenfinansiering som kan ge goda förutsättningar för självständighet.

Även bidrag för att bedriva ordinarie verksamhet är en viktig inkomstkälla för många föreningar. I jämförelse med projektbidrag så innebär bidrag för ordinarie verksamhet en låg grad av styrning av föreningars verksamhet.

Dialog

Förhållandet mellan regeringen och det civila samhället bör präglas av dialog för att bredda och fördjupa beslutsunderlag och för att bidra till ömsesidig förståelse och förtroende. Pandemin har lett till att både föreningar och offentliga organisationer tvingats ställa om arbetssätt och rutiner för en sådan dialog. Förutsättningarna för att lyckas väl med detta skiljer sig sannolikt åt mellan olika föreningar och mellan olika offentliga aktörer.

Resultaten visar att andelen föreningar som har kontakt på statlig och regional nivå inte har förändrats under pandemin. Däremot har andelen föreningar som har kontakter på kommunal nivå minskat jämfört med 2018. MUCF har dock inte mätt intensiteten i kontakterna. Det är möjligt att de föreningar som har kontakt har fler kontakter jämfört med tidigare. Föreningarna har svarat på om det

är lätt eller inte att komma i kontakt med tjänstepersoner och politiker. En negativ utveckling utifrån principen är att det är en mindre andel föreningar 2020 som svarar att det är lätt att komma i kontakt med en ansvarig tjänsteperson jämfört med 2018.

Ett annat sätt att följa upp villkoren utifrån principen om dialog är att följa hur föreningarna upplever att dialogen fungerar. En majoritet av föreningarna svarar att de upplever att de offentliga företrädare föreningarna har kontakt med lyssnar på dem. Det är även en majoritet av föreningarna som upplever att offentliga företrädare bidrar till ett bra samarbetsklimat. Båda dessa frågor har dock haft en negativ utveckling jämfört med 2018.

Resultaten från enkäten visar att föreningarnas upplevelse av hur kontakten med det offentliga fungerar varierar utifrån föreningens storlek eller inom vilken typ av kommun föreningen verkar. Myndigheten analyserar inte hur många kontakter föreningarna haft, utan hur många av dem som haft kontakt. När det gäller principen om dialog är det därför viktigt att beakta att effekten av pandemin inte nödvändigtvis varit enhetlig utan att den kan ha påverkat föreningar på olika sätt. För vissa föreningar kan den digitala omställningen till följd av pandemin gjort det lättare att få kontakt med vissa företrädare. Andra föreningar kan istället uppleva motsatsen när ordinarie möten blivit inställda till följd av restriktionerna.

Kvalitet

Principen om kvalitet betyder bland annat att det finns ett värde i att civilsamhällets aktörer är utförare av välfärdstjänster. Resultaten från årets enkät visar att andelen ideella föreningar som utför verksamhet på uppdrag av offentlig aktör har minskat jämfört med de tidigare år som ingår i underlaget för rapporten.

Utifrån principen om kvalitet är det också intressant att följa i vilken utsträckning föreningar bedömer att de har möjlighet att konkurrera i en offentlig upphandling. Resultaten visar att endast en liten andel av föreningarna anser sig ha möjlighet att göra detta, och ingen förändring har skett sedan 2018.

Sammantaget kan ovanstående tolkas som att det finns utrymme för förbättringar vad gäller principen om kvalitet. Myndigheten har tidigare utfört intervjuer med organisationer som beskrivit en del av de hinder som föreningar kan uppleva för att bedriva uppdragsverksamhet eller delta i en offentlig upphandling (se MUCF, 2020a). Det är dock viktigt att komma ihåg att långt ifrån alla föreningar vill bedriva uppdragsverksamhet eller delta i offentliga upphandlingar.

Långsiktighet

Goda, långsiktiga och stabila förutsättningar är nödvändiga för civilsamhällets existens och verksamhet. Detta omfattar bland annat stabilitet i bidragssystemen, fördelningen mellan olika bidragsformer, rättsliga förutsättningar och de generella villkoren för det civila samhället.

De flesta föreningar uppger att de har haft ekonomiska förutsättningar att bedriva kärnverksamhet. Trots pandemin har det inte skett någon förändring jämfört med 2018. En majoritet föreningar tror sig även ha goda möjligheter att bedriva och utveckla verksamheten de närmast kommande åren.

Det har inte heller skett någon förändring i andelen föreningar som diskuterat att lägga ner föreningen eller låta verksamheten vila.

Medlemsavgifter är den inkomstkälla som är viktig för flest föreningar. Ungefär

hälften av föreningarna svarar att pandemin har lett till att de tappar medlemmar. Om detta medlemstapp är permanent riskerar det att leda till sämre ekonomiska förutsättningar för många föreningar.

En tredjedel av föreningarna uppger att det nuvarande bidragssystemet försvårar möjligheten till en långsiktig planering. Andelen har minskat jämfört med 2018, vilket är en positiv utveckling.

Öppenhet och insyn

Förtroende mellan offentliga aktörer och det civila samhället bygger på transparenta beslutsprocesser. Genom det offentligas öppenhet och insyn möjliggörs civilsamhällets funktion som röstbärare och opinionsbildare. En viktig förutsättning för öppenhet är att föreningarna upplever att de har möjlighet att komma i kontakt med både tjänstepersoner och politiker. Resultaten från årets enkät visar att majoriteten föreningar inte upplever det som lätt att komma i kontakt med ansvariga politiker. Det har inte heller skett någon förbättring jämfört med 2018. När det gäller att komma i kontakt med tjänstepersoner svarar en majoritet föreningar att det är lätt att komma i kontakt, men andelen har minskat jämfört med 2018.

Utifrån principen är det också viktigt att föreningarna själva upplever att de har möjlighet till insyn i politiska beslutsprocesser som påverkar deras verksamhet. Endast en tredjedel av föreningarna uppger att de har goda möjligheter till insyn i årets enkät. Utvecklingen har dessutom varit negativ, i den mening att det är en lägre andel föreningar som upplever att de har möjlighet till insyn nu jämfört med år 2018.

Mångfald

Principen innebär att samhället välkomnar civilsamhället som utförare av välfärdstjänster. Det är viktigt att det finns aktörer som utför välfärdstjänster utifrån olika värdemässiga och metodologiska utgångspunkter. Olikheten är att betrakta som en tillgång i sig som bör ges utrymme genom ersättnings- och bidragssystem och lagar och regler. Principen rymmer också jämställdhet och ickediskriminering och innebär att civilsamhället bör avspegla och omfatta människor från olika delar av befolkningen. Bland annat genom att ge goda förutsättningar för människor att engagera sig i civilsamhället.

En viktig fråga som ryms inom principen är att bidragssystemet ska upplevas som tillgängligt för alla ideella föreningar. Ungefär hälften av föreningarna anser att det är lätt att hitta information om de kommunala bidrag som finns att söka. När det gäller de statliga bidrag som finns att söka är det ungefär en av fyra föreningar som anser att det är lätt att hitta information om dessa.

En stor andel av föreningarna uppger att de inte har tillräckliga resurser för att söka bidrag. Här har det dock skett en förbättring jämfört med 2018.

Ungefär hälften av föreningarna uppger att pandemin har haft en negativ påverkan på antalet medlemmar i föreningen. En möjlig negativ konsekvens av sjunkande medlemstal skulle kunna vara att föreningar sämre avspeglar befolkningen i stort. MUCF har dock inte undersökt i vilken utsträckning det är vanligare att medlemmar från olika grupper i samhället slutar vara medlemmar.

7. Slutord

Detta kapitel innehåller en kort diskussion av de viktigaste resultaten som presenterats i rapporten. Syftet med rapporten har varit att följa upp hur föreningars villkor utvecklats under 2020 samt undersöka hur föreningar påverkats av coronapandemin.

Uppföljningen av föreningars villkor utifrån principerna visar att det skett förändringar inom vissa områden men inte för flertalet. Positiva förändringar är att det i jämförelse med 2018 är en lägre andel föreningar som uppger att bidragssystemet gör det svårt att ha en långsiktig planering och det är en lägre andel föreningar som svarar att offentlig finansiering begränsar deras möjligheter till självständighet och oberoende. Inom vissa andra områden finns det samtidigt tecken på en mer negativ utveckling. Jämfört med 2018 är det till exempel en lägre andel föreningar som uppger att de har goda möjligheter till insyn och föreningar svarar i lägre utsträckning än tidigare att offentliga företrädare lyssnar på dem. Även andelen föreningar som svarar att de har haft kontakt med det offentliga har minskat jämfört med 2018.

När det gäller coronapandemin är det tydligt att den har haft negativa konsekvenser för många föreningar framförallt vad gäller deras möjlighet att bedriva verksamhet. Samtidigt finns det också resultat som visar att föreningar tror sig ha goda möjligheter att bedriva och utveckla verksamheten när pandemin är över.

På lång sikt ser myndigheten med viss oro på det faktum att många föreningar uppger att de tappat medlemmar under pandemin. Förutom att det riskerar att bidra till sämre förutsättningar för föreningar att på sikt bedriva verksamhet så riskerar det även att få negativa konsekvenser för demokratin. Detta genom att föreningars roll som röstbärare och opinionsbildare riskerar att försvagas. Redan nu är det en majoritet av föreningarna som svarar att deras möjligheter att bedriva påverkansarbete har försämrats under pandemin. Det finns även en risk att lägre medlemstal bland föreningar får konsekvenser för deras roll som demokratiskola.

Myndigheten tror därför att det blir viktigt att följa hur medlemstalen utvecklas efter pandemin och i vilken utsträckning medlemmar försvinner permanent, återkommer som medlemmar i föreningar eller hittar andra former för sitt engagemang.

8. Referenser

FN (2003). *Handbook on Non-Profit Institutions in the System of National Accounts*. Förenta Nationerna.

MUCF (2020a). *En mångfald av villkor och förutsättningar - Fördjupad uppföljning av det civila samhällets villkor*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2020b). *Coronakrisens konsekvenser för det civila samhället - en första nulägesbild*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2020c). *Coronakrisens konsekvenser för det civila samhället - Lägesbild oktober 2020*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF *Stödpaket från regeringen*. Hämtad 2021-02-23 från mucf.se:
<https://www.mucf.se/stodpaket-fran-regeringen>

Prop. 2009/10:55. (u.d.). *En politik för det civila samhället*.

SCB (2016). *Frågor och svar om frågekonstruktion i enkät- och intervjuundersökningar*. Statistiska Centralbyrån.

SCB (2019). *Det civila samhället 2017 – satelliträkenskaper*. Statistiska Centralbyrån.

Tillväxtanalys (2014). *Bättre statistik för bättre regional- och landsbygdspolitik*. Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser.

HOS OSS VÄXER KUNSKAP FRAM

På Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor är ungas villkor och civilsamhällets förutsättningar i fokus. Här växer kunskap fram som beslutsfattare använder när de prioriterar insatser för unga och för civilsamhället. Vi sprider kunskapen i mötet med människor, på såväl nationell som europeisk nivå. Vi fördelar också statsbidrag som ger små och stora organisationer möjlighet att genomföra sin verksamhet. Det ger också unga möjlighet att arbeta som volontär, studera eller praktisera i ett annat europeiskt land.